

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra etologie a zájmových chovů

**Fakulta agrobiologie,
potravinových a přírodních zdrojů**

Porovnání vztahu člověka se psem u lidí s domovem a bez

Bakalářská práce

Kristýna Novotná

Chov zájmových zvířat - Kynologie

Bc. Lucie Příbylová, MSc.

© 2024 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Porovnání vztahu člověka se psem u lidí s domovem a bez" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28.04.2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Bc. Lucii Příbylové, MSc. nejen za veškeré poskytnuté informace a odborné vedení v rámci bakalářské práce, ale také za její trpělivost, podporu a vstřícný přístup. Dále bych ráda poděkovala Ing. Haně Vostře Vydrové za pomoc se statistickým zpracováním výsledků. A v neposlední řadě bych chtěla poděkovat všem, kteří pomáhají lidem bez domova s mazlíčky za jejich úctyhodnou práci, která mi usnadnila přístup ke sběru dat. Zejména paní Jarmile Pávkové z organizace *Psí život*.

Porovnání vztahu člověka se psem u lidí s domovem a bez

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývala rozdíly a spojitostmi vztahu člověka se psem u dvou sociálních skupin u lidí bez domova a s domovem. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda bezdomovci se svými psy navazují silnější vazby, než lidé se stálým bydlením a jak vnímají nevýhody a náklady spojené s vlastnictvím psa. Ačkoli lidé bez domova vlastní psy bývají společností často odsuzováni, jejich psi pro ně bývají často jedinými společníky. Vlastnictví psa přináší širokou škálu fyzických i psychických výhod, a to jak lidem bez domova, tak i s domovem. Psi navíc přináší člověku pocit bezpečí a kontaktu, který může být přirovnán k přátelství s blízkým člověkem.

K porovnání vazby člověka se psem u dvou sociálních skupin byl použit standardizovaný dotazník Monash Dog Owner Relationship Scale (MDORS). Dotazník zahrnuje tři domény, které pozorují interakce majitele a psa, emocionální blízkost a vnímané náklady na vlastnictví psa. Sběr dat se uskutečnil v období od září roku 2021 do listopadu roku 2022. Studie se zúčastnilo celkem 1 056 osob, z toho 955 s trvalým bydlením a 101 bez něj. Rozdíly mezi skupinami v doméně Interakce mezi majitelem a psem ($p=0,289$) a v doméně Vnímané náklady ($p=0,251$) nebyly statisticky významné. Avšak v doméně Vnímané citové blízkosti byl zaznamenán významný statistický rozdíl mezi skupinami, ($p=0,038$; $Z=2,079$), kdy majitelé psů bez domova vykazovali větší citovou blízkost ke svým psům. V celkovém součtu domén byl pozorován nesignifikantní statistický trend ($p=0,061$; $Z=1,872$).

Tyto výsledky ukazují, jak významnou roli připisují lidé bez domova svým psům. Ačkoli obě skupiny často vnímají své psy společníky jako členy rodiny, lidé bez domova mnohdy nikoho jiného ani nemají. Přestože, nebyl nalezen statistický rozdíl mezi skupinami v doméně Vnímané náklady, je nutno upozornit na fakt, že lidé bez domova často odmítají ubytování, či přenocování v azylových domech, nebo obtížnost možnosti zaměstnání z důvodu nutné separace od jejich psa.

Klíčová slova: bezdomovec, pes, vztah mezi člověkem a psem, životní styl, MDORS

Comparison of the relationship in homeless and non-homeless people and their dogs

Summary

This bachelor's thesis explored the differences and connections between the human-dog relationship in two social groups, homeless and permanently housed. The thesis aimed to determine whether homeless people establish stronger relationships with their dogs than people with permanent housing and how they perceive the costs associated with dog ownership. Although homeless people who own dogs are often judged by society, their dogs are often their only companions. Owning a dog brings a wide range of physical and psychological benefits to both homeless and housebound people. In addition, dogs bring a sense of security and comfort that can be likened to a friendship with a loved one. The review also refers to ways of measuring the strength of the relationship with the dog through questionnaires, including in different parts of the world.

The Monash Dog Owner Relationship Scale (MDORS), a standardized questionnaire, was used to compare human-dog attachment in two social groups. The questionnaire includes three domains that observe owner-dog interactions, emotional closeness, and perceived costs of dog ownership. Data collection took place between September 2021 and November 2022. A total of 1,056 people participated in the study, 955 with permanent residence and 101 without. There were no statistically significant differences in the Owner-Pet Interaction domain ($p=0.289$) and the Perceived Cost domain ($p=0.251$). However, in the Perceived Emotional Closeness domain, there was a significant difference between groups, ($p=0.038$; $Z=2.079$), with homeless dog owners showing greater emotional closeness to their dogs. A non-significant statistical trend was observed in the total sum of domains ($p=0.061$; $Z=1.872$).

These results show the important role homeless people attribute to their dogs. And although both groups often view their canine companions as family members, sometimes homeless people do not have anyone else.

Thus, the bachelor's thesis also explores the fact that the strong bond of homeless dog owners also carries with it negative aspects, such as being denied housing or the difficulty of finding a job. This can be observed, for example, in the fact that homeless people refuse the possibility of sleeping in a shelter or hostel if it means separation from their dog.

Keywords: homeless person, dog, human-dog relationship, lifestyle, MDORS

Obsah

1. Úvod	8
1 Cíl práce.....	9
2 Literární rešerše.....	10
2.1 Vztah psa a člověka.....	10
2.1.1 Vliv na psychické zdraví člověka	10
2.1.2 Vliv na fyzické zdraví člověka	11
2.2 Bezdomovectví.....	12
2.2.1 Bezdomovectví v České republice.....	13
2.2.1.1 Statistiky bezdomovectví v České republice	15
2.2.1.2 Řešení problematiky ubytování lidí bez domova se psy.....	16
2.2.2 Porovnání problematiky bezdomovectví se psy v cizích zemích	17
2.3 Vliv psů na majitele bez domova.....	19
2.3.1 Pozitivní vlivy psa na majitele psů bez domova.....	19
2.3.2 Negativní vlivy vlastnictví psa na majitele bez přístřeší	20
2.4 Měření vztahu mezi člověkem a psem.....	21
2.4.1 Dotazníky zaměřující se na posouzení vztahu člověka se zvířaty.....	21
2.4.1.1 Dotazník The Companion Animal Bonding Scale.....	21
2.4.1.2 Dotazník The Pet Attachment and Life Impact Scale (PALS)	21
2.4.2 Dotazníky zaměřující se na posouzení vztahu člověka se psem.....	22
2.4.2.1 Monash Dog Owner Relationship scale (MDORS).....	22
2.4.2.2 Dog Attachment Questionnaire (DAQ)	22
2.4.2.3 Questionnaire for Anthropomorphic Attitudes	23
3 Materiál a metody	24
3.1.1 Dotazník MDORS	24
3.1.2 Respondenti a průběh experimentu	24
3.1.3 Vyhodnocení dotazníku.....	25
4 Výsledky.....	26
5 Diskuze	29
6 Závěr	31
7 Literatura.....	32

8 Samostatné přílohy	I
8.1 Příloha A – Originální dotazník Monash Dog–Owner Relationship Scale.....	I
8.2 Příloha B – Přeložený a upravený dotazník	IV
9 Seznam použitých zkratk.....	VII
10 Seznam použitých obrázků a tabulek.....	VIII

1. Úvod

V moderním světě jsou psi považováni za věrné společníky a lidé s nimi dovedou navázat velmi speciální pouto. Ačkoli bývá vazba psa a člověka širokou veřejností podceňována (Walsh 2009), psi jsou v moderní době považováni za členy rodiny, poskytující emocionální podporu a společnost (Wells 2009). Přestože je známo velké množství pozitivních dopadů na životní pohodu člověka (Vink & Dijkstra 2019), mapování lidských postojů ve vztahu s domácími mazlíčky je poměrně opomíjené téma (Payne et al. 2015). V literatuře byl však zaveden koncept známý jako interakce člověka se zvířetem (*Human-Animal Interaction, HAI*), který zkoumá širokou škálu pozitivních aspektů vlastnictví zvířat jako společníků (Aragunde-Kohl et al. 2020).

Tato práce zkoumá, jak se vztah člověka se psem proměňuje v kontextu bezdomovectví, kde pes může být nejen společníkem, ale také zdrojem bezpečí, stability a nezávislosti pro svého majitele (Walsh 2009). Bezpodmínečnou lásku a náklonnost dokáží psi projevovat bez ohledu na životní situaci člověka a lidem bez domova mohou doslova měnit život, přestože jsou za vlastnictví psa velmi často odsuzováni lidmi s domovem (Irvine 2013). Lidé bez domova vyhledávají pocit stability a jednou z dostupných metod k vyrovnání se s kritickou situací, či osamělostí bývá pořízení zvířecího společníka. Tím bývá nejčastěji právě pes (Mauerová 2021).

Vzhledem k rostoucímu počtu lidí bez domova v mnoha městech po celém světě, nabývá toto téma na důležitosti. Na bezdomovce se psy bývá veřejností pohlíženo jako na jakousi podskupinu, se kterou nemají ostatní majitelé psů nic společného (Kerman et al. 2020). Pouto psa a člověka však není vázáno na bydlení a tyto dvě sociální skupiny vykazují s ohledem na pouto s jejich mazlíčky mnoho podobných, či stejných rysů (Howe & Easterbrook 2018; Kerman et al. 2020). Hlavním důvodem diskriminace a stigmatizace bezdomovců se psy bývají obavy o kvalitní životní podmínky zvířat. Je ale nutné poukázat na to, že tento vztah může přinášet výhody oběma stranám (Cleary et al. 2020), a je důležité rozšiřovat povědomí veřejnosti o tomto tématu (Kerman et al. 2020).

Zatímco na počátku 90. let 20. století existovalo pouze malé množství literatury soustředící se na vazbu mezi člověkem a psem v situaci bezdomovectví, v současnosti je množství vědeckých prací na toto téma daleko víc a zájem o něj značně stoupá (Kim & Newton 2014). Mnoho studií ukázalo, že lidem bez domova přináší společnost zvířete zvýšený pocit odpovědnosti, snížené požívání omamných látek, nebo pro ně dokonce představují smysl života (Rew 2000; Slatter et al. 2012; Irvine 2013; Howe & Easterbrook 2018). Studie se zabývají také otázkou proč lidé bez domova vlastní domácí mazlíčky i přes náklady s nimi spojené (Howe & Easterbrook 2018). Nejčastějším důvodem bývá prostá touha po věrném společníkovi (Beetz et al. 2012). V České republice fenomén vlastnictví psa bezdomovci nebyl doposud zkoumán, přestože Česká republika patří mezi státy, kde téměř polovina domácností vlastní alespoň jednoho psa (FOCUS 2018).

1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, zda bezdomovci se svými psy navazují silnější vazby, než lidé se stálým bydlením a jak vnímají nevýhody a náklady spojené s vlastnictvím psa.

H1: Lidé bez domova mají silnější vazbu se svým psem na základě skóre spočítaného z dotazníku MDORS než lidé s permanentním bydlením.

2 Literární rešerše

2.1 Vztah psa a člověka

Psi se paralelně s námi vyvíjejí již deseti tisíce let (Gee et al. 2021), kdy pes je obecně považován za nejdříve plně domestikované zvíře (Walsh 2009). Některé studie dokonce poukazují na evoluci psa sahající 32 000 let nazpět, či dokonce dál (Wang et al. 2013; Stahl 2016). Ať už se jedná o využití psa pro práci, jako společníka, zdroje potravy, nebo pomocníka, vztah člověka a psa je popisován nejdéle napříč časem a kulturami, než u jakéhokoli jiného zvířete (Stahl 2016). Je zřejmé, že z domestikace tohoto druhu benefituje jak pes, tak člověk (Zeder 2015). Ačkoli se chov psů a jiných zvířat jako mazlíčků v Evropě rozšířil až v 18. století (Serpell & Paul 2011), vztah mezi člověkem a psem je fenomén, který přesahuje hranice kultur, společenských tříd a osobních okolností (Charles & Davies 2008). V posledních desetiletích byl zaznamenán nárůst zkoumání interakce člověka se psy. Pozorováním společných aktivit, které vlastnictví psa lidem přináší, lze lépe vysvětlit přínosy vzájemného působení a popsat kompatibilitu vztahu člověka se psem (González-Ramírez 2019).

Důkazy o přímé souvislosti mezi dobrými životními podmínkami lidí a domácími mazlíčky stále nejsou jednoznačné, dostupná literatura však do značné míry podporuje všeobecně rozšířené přesvědčení, že zvířata mají pozitivní vliv na lidské zdraví (Wells 2009; Powell et al. 2019). Zvířata mají pozitivní vliv jak na psychické, tak i na fyzické zdraví a to v mnoha formách (Aragunde-Kohl et al. 2020). V zájmových chovech mohou mít pro majitele preventivní i terapeutickou hodnotu, a jako taková mohou přispívat ke zlepšení kvality života člověka (Vink & Dijkstra 2019).

2.1.1 Vliv na psychické zdraví člověka

Psi pozitivně ovlivňují sociální život lidí tím, že jim poskytují bezprostřední sociální oporu a stávají se předmětem náklonnosti a připoutanosti, což přispívá k celkovému zdraví a pocitu pohody (Kurdek 2008).

Je známo, že psi lidem pomáhají nahradit některé aspekty lidského kontaktu, nebo klasických mezilidských vztahů (Charles & Davies 2008). V analýze Aragunde-Kohlové et al. (2020) byla pozorována charakteristika péče o domácí zvířata a pocity, které jsou součástí vztahu mezi člověkem a domácím zvířetem. Výsledky vycházely ze vzorku 1436 obyvatel Portorika a ukázaly, že domácí zvířata mají pozitivní vliv na duševní zdraví svých majitelů. Díky navázanému emočnímu spojení docházelo u majitelů psů k prožívání především pocitů lásky, radosti a spokojenosti (Aragunde-Kohl et al. 2020). Pes může hrát významnou roli ve skupině lidí, kdy je pes jakýmsi prostředníkem mezi extrovertními a odtažitějšími lidmi, nebo být například společníkem pro staré lidi, kteří bývají více rezervovaní (Miklosi 2015).

Studie také potvrzují přínos psů pro osoby se zdravotním postižením, nebo pro ty, kdo se potýkají s chronickými onemocněními. Konkrétně spolupráce s pečlivě vycvičenými asistenčními psy je spojena s lepší psychickou a emocionální stabilitou u osob s handicapem (Rodriguez et al. 2018). Jedinci s psychickým postižením mohou směřovat energii na psa, což prolamuje bariéru mezi postiženým člověkem a okolím (Miklosi 2015). Dále psi svou přítomností mohou být prostředníkem pro podporu rozvoje, vytvoření, nebo naopak odstranění

určitého vzorce chování u dětí s poruchou autistického spektra, čili ASD (*Autistic Spectrum Disorder*) (Silva et al. 2018). Také u dětí s ADHD (*Attention Deficit Hyperactivity Disorder*) mohou terapeutičtí psi sloužit pozitivně k regulaci emočních výbojů přenesením pozornosti na psa, čímž lze napomáhat lepšímu soustředění a rozvoji (Schuck et al. 2015). Uklidňující efekt mohou asistenční psi přinášet také lidem s příznaky PTSD (*Posttraumatic Stress Disorder*) a zmírňovat jejich depresivní a úzkostné stavy (Krause-Parello et al. 2016).

Aby bylo kvalitního pouta člověka se psem dosaženo, je nutné jej posilovat, aby byly obě strany stále pozitivně naladěny (Miklosi 2015). Dle Vink a Dijkstra (2019) by se měly procesu navázání kvalitního, dlouhodobého vztahu se psem účastnit dva psychologické koncepty, jimiž jsou antropomorfismus a asimilace, díky nimž člověk vnímá psa více jako člověka a přisuzuje mu důležitější společenské vlastnosti. Někteří majitelé přisuzují spojení se svým psem dokonce hodnotu vlastního potomka, i je tak oslovují (Krause-Parello 2018) a vytvářejí se svými mazlíčky takové pouto, že je považují za členy rodiny, či blízké přátele (Zasloff & Kidd 1994; Vink & Dijkstra 2019).

Dalším zkoumaným aspektem je vliv psů na lidskou osamělost, kde je známo, že psi mají na lidi pozitivní vliv v dlouhodobém i krátkodobém časovém horizontu (Powell et al. 2019). Například Zasloff a Kidd (1994) zkoumali vliv domácích mazlíčků na osamělé, či o samotě žijící ženy. Pozorovali i rozdíl vztahu mezi majitelkami psů a majitelkami koček. Zjistili, že ženy žijící pouze se psem byly na psa vázány výrazně více než ženy, které žily jak se psem, tak dalšími lidmi. Naopak ženy žijící pouze s kočkou byly ke kočce vázány výrazně méně než ty, které žily skočkou i jinými lidmi (Zasloff & Kidd 1994). V partnerských vztazích byla pozorována nižší míra napětí, pokud partneři vlastnili domácí zvíře. Dále tito majitelé psů vykazovali nižší známky úzkosti ve vztahu než majitelé koček (Beck 2005).

Je zřejmé, že chování domácího mazlíčka pomáhá odbourávat pocit samoty, odloučení od lidské společnosti a snižuje náchylnost k depresivním stavům (Netting et al. 1987; Zasloff & Kidd 1994; Wells 2004; Beck 2005; Krause-Parello 2018).

Zvířata mohou své majitele povzbuzovat k socializaci a lepšímu zvládnutí stresu každodenního života (Krause-Parello 2018). Lepší zvládnutí stresu za přítomnosti zvířat potvrzují studie díky pozorování endokrinologických, či kardiovaskulárních parametrů (Beetz et al. 2012). Pozitivní interakce může zároveň jedincům, nebo celým rodinám poskytovat oporu při vážných životních situacích, nebo pomáhat v boji s těžkými duševními chorobami (Krause-Parello 2018). Hospitalizovaným pacientům v lidské medicíně mohou psi přinášet úlevu od pocitu bolesti, či zmírňovat úzkostné a depresivní stavy spojených se zdravotním problémem (Kline et al. 2019). Psychické zdraví je úzce spjato se zdravím fyzickým. Dle Vink & Dijkstra (2019) je dokonce nutné, aby byl vztahu se svým psem majitel skutečně oddaný a docházelo tak ke zlepšení fyzického zdraví.

2.1.2 Vliv na fyzické zdraví člověka

V současné době existuje stále více důkazů, které naznačují, že společenská zvířata, jako jsou psi a kočky, mohou posílit zdraví svých majitelů (Wells 2009; Audrestch et al. 2015). Jedním ze základních a lehce odvoditelných poznatků je například nižší náchylnost k obezitě díky pravidelným procházkám, kdy jsou majitelé „nuceni“ k pohybu. I pouhý pohyb při venčení může vést k potřebě vedení zdravějšího životního stylu, nebo i vstřícnému chování k okolí

(Mein & Grant 2018). Lidé se psy mají také snahu zajistit si životní standard a prostředí, aby tak bylo lépe nejen jim, ale i jejich psovi. Tyto poznatky se však mohou lišit s ohledem na lokalitu, v některých zemích mají psy zpravidla rodiny, či jedinci s vysokým finančním příjmem (Miklosi 2015).

Separace, či pouhý pocit odloučení od rodiny, nebo jiné sociální skupiny bývají častou příčinou strádání jak psychického, tak fyzického. Přítomnost psů v těžké životní situaci zajišťuje mentální oporu a zklidnění, což může vést až ke snížení krevního tlaku, srdeční tepové frekvence a zlepšení kožní vodivosti (Coppinger et al. 2015).

Významná role psů je pozorována v humánní medicíně, kde je potvrzeno, že psi jsou schopni detekovat například rakovinu prostaty ze vzorku moči (Willis et al. 2004), či rakovinu plic ze vzorku vydechnutého vzduchu (McCulloch et al. 2006), kdy včasná detekce těchto onemocnění významně přispívá k úspěšnější léčbě. Dále jsou psi využíváni také pro upozornění na nadcházející epileptický záchvat, kdy právě nepředvídatelnost záchvatů je považována za významnou hrozbu pro kvalitu života a zdraví člověka. Psi upozorňující na epileptické záchvaty mohou být příčinou pro snížení frekvence záchvatů, nebo zmírnění stresu, který pramení ze záchvatu (Martos Martinez-Caja et al. 2019). Bylo prokázáno, že lidé vlastníci domácí mazlíčky mají i nižší počet rizikových faktorů, které způsobují kardiovaskulární onemocnění, než nevládníci a dožívají se vyššího věku i po prodělání infarktu (Wells 2009; Vink & Dijkstra 2019). Tito majitelé také vykazují větší odolnost při stresujících životních událostech, což vede ke sníženému množství zdravotních problémů a pořízení nového zvířete souvisí dokonce s přímým zlepšením duševního i fyzického zdraví majitele (Wells 2009).

Zkoumán byl také vliv domácích mazlíčků na majitele kuřáky. Ve studii Milbergerové et al. (2009) bylo zjištěno, že z počtu 698 majitelů domácích zvířat více než jedna čtvrtina byla motivována přestat kouřit, aby neměli potřebu kouřit doma a zabránili škodlivým vlivům tabákového kouře na své mazlíčky (Milberger et al. 2009). K informovanosti majitelů o riziku rakoviny jejich mazlíčků z pasivního inhalování tabákového kouře mohou sloužit například návštěvy veterináře, nebo salonů (Bertone 2002).

Přínos pro lidskou společnost představují psi také svými specifickými zaměřenými (Krause-Parello 2018). Například terapeutičtí psi mohou mít pozitivní vliv na hospitalizované pacienty, a ulevovat jim od pocitu bolesti již po krátkodobé intervenci (Kline et al. 2019). Existují také na sebe navazující studie, které potvrzují přínos psů na fyzické zdraví člověka, kde bylo zaznamenáno zlepšení zdravotního stavu, nižší potřeba užívání léků a návštěv lékaře (Headey & Grabka 2007, 2011).

Neměly by však být opomíjeny ani negativní vlivy na fyzické zdraví člověka, jimiž jsou například různé infekční onemocnění a zoonózy, jako například vzteklina. Tento faktor se ovšem liší s ohledem na kulturu a individuální přístup států (Coppinger et al. 2015).

2.2 Bezdomovectví

Bezdomovectví je sociální jev, který se týká osob, které nemají přístřeší nebo stabilní bydlení (Hradecký et al. 2007). Například Vágnerová (2013) nahlíží na bezdomovectví jako na komplexní selhání člověka, kdy není schopen naplnit požadavky společnosti, nebo je nevnímá jako potřebné a neakceptuje je. Definice bezdomovectví není zdaleka ucelená a mezinárodní shoda je velmi obtížná (Amore et al. 2011). Za bezdomovce bývají mylně považováni pouze

lidé, kteří jsou viditelně bez domova a žijí na ulici dnem i nocí. Bedomovectví se však týká osob, které vedou život bez pocitu bezpečí a postrádají stabilní bydlení. Takto chápané bezdomovectví tedy nepopisuje pouze jedince na ulici, ale také osoby, které se na ulici pouze zdržují, jsou v nouzovém ubytování, přespávají v přeplněných, nebo nevyhovujících obydlích a také ty, kteří žijí ve svém prostředí v konstantní nejistotě (Keenan et al. 2021).

Kromě problému se znovuzачleněním této skupiny do společnosti podléhají lidé bez domova také vyšší morbiditě. Je to způsobeno vlivem mnoha faktorů, jimiž jsou nejisté životní podmínky, špatná výživa, kuřáctví, nebo stres (Nikoo et al. 2015). Kombinací těchto faktorů tak onemocněním jednoduše podléhají zejména lidé, kteří nově přišli o domov (Schanzer et al. 2007). Mezi nejčastější onemocnění lidí bez domova se řadí neurologická, infekční a respirační onemocnění, nebo problémy s pohybovým aparátem (Nikoo et al. 2015). Bezdomovectví s sebou nese spoustu dalších rizik jako rozvoj psychických poruch, závislost na drogách, alkoholu a zapletení do kriminálních aktivit (Martijn & Sharpe 2006). V analýze Scanlonové et al. (2022) bylo zpozorováno, že právě kriminální aktivita a zdravotní rizika byla nižší u lidí bez domova, kteří vlastnili psa.

Proměnnými mohou být také individuální nastavení jednotlivých zemí a různé úrovně zdravotnického systému (Nikoo et al. 2015). V mnoha zemích byl zprovozněn i systém Housing First, který svým komplexním zpracováním poskytuje pomoc lidem bez domova. Uplatňuje se v národních strategiích řešení bezdomovectví v Austrálii, Rakousku, Belgii, Kanadě, Dánsku, Francii, Finsku, Německu, Velké Británii, Řecku, Itálii, Nizozemsku, Portugalsku, Skotsku, Španělsku, Švédsku a Spojených státech (Padgett et al. 2015). Spojené státy jsou příkladem rozsáhlého přijetí filozofie Housing First, na jejíchž základech byl zformován program HEARTH (Homeless Emergency Assistance and Rapid Transition to Housing), neboli Nouzová pomoc bezdomovcům a rychlý přechod k bydlení (US Interag. Counc. Homelessness. 2015).

2.2.1 Bezdomovectví v České republice

Bez ohledu na to, zda se jedinec ocitl na ulici kvůli neschopnosti přizpůsobit se společenským pravidlům, nebo byl do této situace uvržen nepříznivým sledem událostí a okolností, adaptace a akceptace této nové životní reality je psychicky velmi vyčerpávající výzva (Maurerová 2021). V České republice se pro klasifikaci lidí bez domova využívá typologie ETHOS (European Typology of Homelessness and Housing Exclusion). ETHOS rozlišuje různé formy bezdomovectví a vyloučení z bydlení, od lidí žijících na ulici až po ty, kteří jsou nuceni žít v nevyhovujících bytových podmínkách (viz tabulka č.1). Efektivní využití typologie ve spolupráci s neziskovými organizacemi a vládními agenturami může výrazně přispět k lepšímu pochopení a řešení problémů lidí bez domova (Hradecký et al. 2007).

Aplikace typologie v praxi, ilustrovaná případovými studiemi, odhaluje její potenciál jako nástroje pro analýzu, plánování a informování veřejnosti i politiků o problematice bezdomovectví. Proces adaptace typologie ETHOS v českém kontextu je komplexní a náročný (Hradecký et al. 2007). Tato typologie poskytuje pravděpodobně nejkomplexnější popis a klasifikaci bezdomovectví (Amore et al. 2011).

Tabulka 1: Typologie ETHOS (konceptní kategorie, operační kategorie, životní situace (Hradecký et al. 2007)

Konceptní kategorie	Operační kategorie		Životní situace
BEZ STŘECHY	1	Osoby přežívající venku	Veřejné prostory nebo venku (na ulici)
	2	Osoby v noclehárně	Noclehárna
BEZ BYTU	3	Osoby v ubytovnách pro bezdomovce	Azylový dům pro bezdomovce
			Přechodná ubytovna
			Přechodné podporované ubytování
	4	Osoby v pobytových zařízeních pro ženy	Pobytové zařízení pro ženy
	5	Osoby v ubytovnách pro imigranty	Přechodné bydlení (azylová zařízení pro žadatele o azyl)
			Ubytovny pro migrující pracovníky
	6	Osoby před opuštěním instituce	Věznice a vazební věznice
			Zdravotnická zařízení
			Zařízení pro děti
	7	Uživatelé dlouhodobější podpory	Pobytová péče pro starší bezdomovce
Podporované bydlení pro bývalé bezdomovce			
NEJISTÉ BYDLENÍ	8	Osoby žijící v nejistém bydlení	Přechodné bydlení u příbuzných nebo přátel
			Bydlení bez právního nároku
			Nezákonné obsazení pozemku
	9	Osoby ohrožené vystěhováním	Výpověď z nájemního bytu
			Ztráta vlastnictví bytu
	10	Osoby ohrožené domácím násilím	Policejně zaznamenané domácí násilí
NEVYHOVUJÍCÍ BYDLENÍ	11	Osoby žijící v provizorních a neobvyklých stavbách	Mobilní obydlí
			Neobvyklá stavba
			Provizorní stavba
	12	Osoby žijící v nevhodném bydlení	Obydlené neobyvatelné byty
	13	Osoby žijící v přelidněném bytě	Nejvyšší národní norma definující přelidnění

2.2.1.1 Statistiky bezdomovectví v České republice

Nejaktuálnější informace ukazují, že základní přístřeší postrádá více než 1,5% světové populace a pochybnou situaci bydlení zažívá až jeden z pěti lidí (Fowler et al. 2019). Dle odhadu evropské federace národních organizací pracujících s lidmi bez přístřeší (FEANTSA) bylo v roce 2017 v české republice přibližně 100 000 bez domova, nebo bylo ohroženo jeho ztrátou. V bytové nouzi žilo 37 % mladistvých. Nejčastěji však byly v kritické situaci svobodné matky (FEANTSA 2017).

Dle Českého statistického úřadu bylo sčítacími komisaři v České republice v roce 2011 zaznamenáno 11 496 lidí bez domova, zatímco na jaře 2019 byl počet odhadnut zhruba na 23 830. Toto číslo se dále rozdělovalo na děti a dospělé, kdy dětí bez domova bylo 2600 (ČSÚ, 2022). Analýza bezdomovectví Veverkové et al. (2020) v Praze odhalila, že se tento problém bezdomovectví týká přibližně 20 000 lidí, z nichž 3 900 až 4 900 jsou lidé bez přístřeší. Zbytek populace zahrnuje osoby žijící v institucích nebo jsou ohrožené ztrátou bydlení. Populace osob bez přístřeší činila přibližně 4 000 jednotlivců, z nichž 78 % byli muži a 22 % ženy. Nejčastěji se jednalo o osoby ve věku 36 až 55 let, zatímco jedinci starší 65 let tvořili pouhých 2 % z celkového počtu.

Dále lidé bez domova ve většině případů dosahují maximálně středoškolského vzdělání (Montgomery et al. 2016). V České republice bylo v roce 2020 zaznamenáno, že téměř polovina (46 %) osob bez domova měla střední vzdělání bez maturity, dalších 30 % mělo základní vzdělání, 21 % dosáhlo maturity a 3 % mělo vysokoškolské vzdělání. Bylo pozorováno, že azylové domy a noclehárny častěji využívají jedinci s nižším stupněm vzdělání, zatímco ti s vyšším vzděláním preferují jiné formy ubytování (Veverková et al. 2020). Ve výzkumu Nešporové et al. (2019) bylo zjištěno, že z počtu 1 013 osob bez domova mělo 80 % nižší střední vzdělání bez maturity, nebo základní vzdělání. Pouze 15 % osob mělo maturitu a vyšší vzdělání.

Ve skupině lidí bez domova bylo 58 % svobodných, 32 % rozvedených a 7 % vdaných nebo ženatých (včetně osob v registrovaném partnerství). Vdovy a vdovci tvořili 3 %. V rámci různých věkových kategorií byla většina svobodných lidí mladší 30 let (92 %), zatímco mezi lidmi staršími 61 let převažovali rozvedení (55 %) (Veverková et al. 2020). V projektu Sčítání lidu (2011), kde byl bezdomovec charakterizován jako svobodný, vyučený muž ve věkovém rozmezí 45–49 let bylo vyčísleno 11 496 osob bez domova (Kubala 2015).

Průzkum Veverkové et al. (2020) také zkoumal konzumaci alkoholu a drog u bezdomovců. 31 % respondentů užívalo alkohol denně, 29 % alkohol nepilo vůbec a zbývajících 40 % pilo alkohol několikrát týdně. Co se týče drog, 75 % osob bez domova uvedlo, že drogy nekonzumují, 10 % bylo závislých, užívalo drogy denně a 5 % mělo s drogami kontakt několikrát týdně. Lidé žijící na ulici konzumovali alkohol častěji než ti, kteří využívali služeb azylových domů nebo nocleháren.

Lidé bez domova často trpí různými formami fyzických onemocnění a je u nich zvýšené riziko mortality (Schanzer et al. 2007; Montgomery et al. 2016). Přesto v České republice ve výzkumu Veverkové et al. (2020) lidé bez domova hodnotili svůj zdravotní stav jako dobrý v 59 % případů. Méně závažné až středně závažné zdravotní problémy hlásilo 29 % a vážné zdravotní komplikace mělo 12 % dotázaných. Zjištění ukázala, že bezdomovci čelí významným zdravotním problémům, a že pouze čtvrtina má trvalé bydliště v Praze, což ovlivňuje jejich

přístup k sociálním dávkám. Navíc je znatelný podíl bezdomovců cizí národnosti, převážně slovenského původu. Výzkum rovněž ukazuje, že bezdomovectví je dlouhodobý stav pro většinu dotčených, s malým procentem těch, kteří pravidelně využívají azylové domy a noclehárny. Výzkum byl proveden během léta 2020, což umožnilo hodnotit i dopady Covid-19. Zjistilo se, že 23 % bezdomovců přišlo o domov v roce 2020 a 9 % přímo spojilo ztrátu bydlení s epidemií.

Systém sociálních služeb v Praze je rozvinutý, ale existují limity a bariéry, které uživatelé i poskytovatelé služeb pociťují. Studie identifikovala "bílá místa" a "úzká hrdla" systému pomoci, jako jsou nedostatečné kapacity pro dlouhodobou péči a specifické potřeby cizinců bez domova. Městské části a sociální služby však nemají spolehlivé metody pro zjišťování informací o bezdomovcích a jejich potřebách. Doporučuje se systematizace mapování bezdomovectví a vytvoření sdíleného evidenčního systému pro sociální služby v Praze (Veverková et al. 2020). Specifické cíle jako například sociální začleňování, nebo materiální pomoc nejehudším osobám, byly vytvořeny v operačním programu Zaměstnanost plus 2021–2027, který pojednává o znovuzачleňování znevýhodněných skupin a zlepšení přístupu k zaměstnání (MPSV 2022).

2.2.1.2 Řešení problematiky ubytování lidí bez domova se psy

Zásadní potřebou pro lidi bez domova je bezpochyby možnost ubytování a vlastnictví psa v tomto ohledu představuje významnou bariéru (Rhoades et al. 2015). V problematice ubytování bezdomovců se psy je důležité pochopit, že bezdomovec a jeho pes představují jakýsi rodinný celek, kdy nemůže být péče a podpora poskytována jen jednostranně (Bender et al. 2007; Maurerová 2021). V takové situaci se úspěch dosáhne jen částečně a vynaložené úsilí nevyužije svůj plný potenciál (Maurerová 2021). Hladíková a Hradecký (2007) uvádějí služby, které jsou dostupné lidem bez domova v České republice. Tyto služby zahrnují denní centra, noclehárny, azylové domy, ubytovny, nebo domy na půl cesty. Domy na půl cesty jsou většinou určeny pro mladistvé, kteří žili v dětských domovech do 18 let, či lidem, kteří byli právě propuštěni z vězení. Tato místa poskytují potřebným především krátkodobé, popřípadě dlouhodobé ubytování. Je známa i existence denních center, která poskytují sociální a právní poradenství, nebo pomoc při vyhledávání zaměstnání a dočasného ubytování (Hladíková a Hradecký 2007). V Hlavním městě jsou pro lidi bez domova přístupná nízkoprahová denní centra, kterých je celkem 6. Největšími jsou azylový dům svatě Terezie, denní centrum U Bulhara a Armáda Spásy (Veverková et al. 2020).

Pouze málo nocleháren však povoluje nocleh s domácím zvířetem. V Praze se jedná o noclehárnu v Michli, která byla zpřístupněna roku 2019, kde byly zřízeny kotce pro psy (ČTK & iDNES.cz, 2019). Možnost přespání se psem nabízí loď Hermes, noclehárna Naděje na Žižkově a noclehárna Na Slupi (Centrum sociálních služeb Praha).

V Brně byl založen Rapid Re-Housing Project neboli *projekt rychlého znovubydlení*. Rodiny z 50 domácností, které přišly o bydlení, byly přestěhovány do bytů ve vlastnictví města Brna a následně jim byla poskytnuta intenzivní sociální péče. Nebo také projekt Housing First zaměřený na jednotlivce a jejich usazení.

Další koncept sociálního bydlení byl založen v Ostravě, kde bylo náhradní ubytování poskytnuto 100 domácnostem a následnou komplexní sociální pomocí. Také bylo zpřístupněno 5 nouzových bytů pro krizové situace, jako je například domácí násilí (FEATSA 2017).

V roce 2018 vznikl v Ostravě projekt, který poskytuje lidem bez domova nouzové přístřešky s názvem Iglou. Jedná se o umělohmotný přenosný přístřešek pro lidi bez domova, kteří nemohou z různých důvodů, jako je i vlastnictví psa, navštěvovat noclehárny. Hlavním cílem organizace je omezit počty umrznutí a omrzlin u lidí bez domova v období mrazů. Projekt se postupně rozšiřuje nejen do dalších krajů České republiky, ale expanduje i do dalších evropských zemí, či Kanady (Iglou.cz).

Obrázek 1 - Iglou přístřešek (Iglou CZ, facebook.com)

2.2.2 Porovnání problematiky bezdomovectví se psy v cizích zemích

Pro lidi bez domova je trvalé bydlení cílem, kterého může být obtížné dosáhnout a vyhledávají tak jiné způsoby, jak pocitu nalezení domova dosáhnout. Jedním z dostupných způsobů je pro bezdomovce pořízení domácího mazlíčka, který jim dodává pocit bezpečí a přítomnosti (Kim & Newton 2014). Počet bezdomovců s domácími mazlíčky, zejména psy (Kerman et al. 2020; Henwood et al. 2021), neustále stoupá a je tak aktuálnější tématem i pro veterinární lékaře, kteří s těmito zvířaty přicházejí do kontaktu. Ve Spojeném království bylo v roce 2018 zaznamenáno přibližně 320 000 lidí bez domova, což odpovídá přibližně 0,5 % tamní populace (Reynolds 2018).

Výzkum z Los Angeles Hendwooda et al. (2021) zaznamenal odhady vlastnictví domácích mazlíčků dospělými bezdomovci v letech 2017 (12 %), 2018 (9 %) a 2019 (12 %). V roce 2017 48 % bezdomovců (n = 1 362) uvedlo, že jim bylo odmítnuto ubytování v noclehárnách kvůli zásadám chovu domácích zvířat. Kerman et al. (2019) ve své průřezové studii porovnával 18 článků zaměřených na bezdomovce vlastníci psy. V článku byla navržena i opatření k lepší podpoře lidí bez domova jako zranitelné skupiny. Průzkum zohledňoval plán studií (kvalitativní, kvantitativní), počet a původ respondentů a lokalitu. 11 článků bylo z USA, 4 z Kanady, 2 ze Spojeného království a jeden z Austrálie. Z tohoto výčtu vyplynulo, že jeden z deseti (5-25 %) bezdomovců vlastní domácího mazlíčka. Články zahrnuté v přehledu této studie jsou k nahlédnutí v tabulce č.2

Tabulka 2: Seznam článků porovnávaných ve studii: „Vlastnictví domácích mazlíčků a bezdomovectví: průzkum rozsahu“

Autoři	Rok	Plán studie	Respondenti	Lokalita
Cherner et al.	2018	Kvantitativní	Dospělí bez domova (p = 501)	Kanada
Howe & Easterbrook	2018	Kvalitativní	Dospělí bez domova (p = 7)	Spojené království
Lem et al.	2016	Kvantitativní	Mládež z ulice ve věku 16-24 let (p = 189)	Kanada
Thompson et al.	2016	Kvalitativní	Mladí dospělí bez domova ve věku 18-24 let (p = 45); průměrná délka bezdomovectví byla přibližně 3,5 roku.	USA
Rhoades et al.	2015	Kvantitativní	Mládež bez domova ve věku 13+ (p = 332)	USA
Irvine	2013	Kvalitativní	Současní a bývalí bezdomovci (vzorek je malou podskupinou větší studie s více než 70 účastníky)	USA
Lem et al.	2013	Kvalitativní	Mladí lidé z ulice ve věku 18-24 let (p = 10)	Kanada
Donley & Wright	2012	Kvalitativní	Bezdomovci bez přístřeší (p = 39); průměrná délka bezdomovectví bez přístřeší byla 5,2 roku	USA
Irvine et al.	2012	Kvalitativní	Lidé bez domova (p = 59); délka bezdomovectví se pohybovala od několika týdnů do 15 let.	USA
Slatter et al.	2012	Kvalitativní	Dospělí bez domova (p = 26)	Austrálie
Labrecque & Walsh	2011	Kvalitativní	Ženy bez domova žijící s dětmi nebo bez dětí v azylových domech (p = 51)	Kanada
Cronley et al.	2009	Kvantitativní	Dospělí a mladí lidé bez domova (p = 4100); 55 % z nich prožilo jednu epizodu bezdomovectví.	USA
Bender et al.	2007	Kvalitativní	Pouliční mládež bez domova ve věku 16-24 let (p = 60)	USA
Thompson et al.	2006	Kvalitativní	Mladí dospělí bez domova ve věku 16-24 let (p = 60)	USA
Taylor et al.	2004	Kvantitativní	Lidé bez domova s průměrnou věkovou kategorií 36-45 let (p = 51)	Spojené království
Rew	2000	Kvalitativní	Mladí lidé bez domova ve věku 15-23 let (p = 32 pro fokusní skupiny a p = 10 pro hloubkové rozhovory); průměrná délka bezdomovectví u účastníků rozhovorů byla 3,9 roku.	USA
Singer et al.	1995	Kvantitativní	Dospělí bezdomovci (p = 66); 32 účastníků bylo bez domova ≤ 6 měsíců a 34 účastníků bylo bez domova > 6 měsíců nebo vícekrát.	USA
Kidd & Kidd	1994	Kombinace metod	Dospělí bezdomovci (p = 105)	USA

(Kerman et al. 2019)

National alliance to End Homelessness (2020), neboli Národní aliance na ukončení bezdomovectví předkládá seznam amerických měst, kde je možné přespávat v noclehárnách i s mazlíčky. Tato forma ubytování se nazývá co-sheltering (společný úkryt) a může mít různé formy, včetně spaní mazlíčků s majiteli v jedné místnosti. Tato forma přístřeší je vhodná k zachování pouta zvířete s majitelem a vylučuje strach ze ztráty mazlíčka. Avšak aby bylo lépe postaráno o bezdomovce s domácími zvířaty, bylo by nutné zřídit více azylových domů (Kerman et al. 2019) a vzhledem k odhadu procentuálního zastoupení těchto bezdomovců by bylo zapotřebí, aby alespoň 10% míst v noclehárně bylo vyhrazeno pro bezdomovce s mazlíčky (Henwood et al. 2021, National Alliance to End Homelessness 2020). Méně známým způsobem, jak se s problematikou přístřeší vypořádat je být majitelem asistenčního zvířete. Například v USA jsou asistenční zvířata chráněna mělo by jim být poskytnuto přístřeší díky zákonu o Fair Housing Act, neboli o spravedlivém bydlení, pokud si o to majitel zažádá (American Veterinary Medical Association, 2017).

2.3 Vliv psů na majitele bez domova

2.3.1 Pozitivní vlivy psa na majitele psů bez domova

Psi jsou obecně známí svou oddaností a schopností navazovat úzké pouto se svým majitelem, což přináší množství pozitiv (Irvine 2013; Aragunde-Kohl et al. 2020). Lidem bez domova jejich psi přináší charakteristické výhody jako je těžko dostupný pocit bezpečí, zvýšená odpovědnost, nebo zlepšení emocionálního a duševního zdraví (Cleary et al. 2020). Psychologické, ale i fyziologické výhody, které pak mohou zmírnit rozsah negativních důsledků bezdomovectví (Chowdhury et al. 2017; Cleary et al. 2020). Díky péči o domácího mazlíčka se mohou bezdomovci více zajímat o seberozvoj a lépe se starat i o sebe (Kerman et al. 2019; Cleary et al. 2020).

Lidé bez domova často postrádají kontakt s lidmi a prožívají tak výrazný pocit osamělosti. K adaptaci na složitou životní situaci a zvýšení sebevědomí může sloužit právě domácí mazlíček (Cronley et al. 2009). Psi, či jiní domácí zvířata mohou sloužit k prolomení komunikační bariery mezi bezdomovcem a dalšími lidmi. To usnadňuje navazování vztahů, nebo zvyšuje množství stráveného času jedince bez domova s přáteli (Slatter et al. 2012).

Bezdomovectví jsou vystavováni lidé již v útlém věku, jsou obzvláště náchylní k užívání návykových látek, či jinému sebedestruktivnímu chování, a psi je mohou pozitivně motivovat k opaku. Ačkoliv s sebou vlastnictví mazlíčka na ulici přináší spoustu omezení, pocit bezpečí, nebo bezmezná láska bez odsuzování motivují tyto lidi k lepšímu chování. Aby nenechávali svého psa, či jiného mazlíčka o samotě, upouští od navštěvování nočních klubů a jiných pochybných míst (Lem et al. 2016), vyhýbají se užívání návykových látek a rizikovým situacím kvůli pocitu odpovědnosti za své zvíře (Rew 2000; Taylor et al. 2004).

Mladí lidé bez domova mívají zkušenost s fyzickým, či sexuálním násilím dlouho před tím, než se dostanou na ulici a vyrůstají často v problémovém prostředí (Lem et al. 2016). Bez rozdílu v historii traumatu (Kerman et al. 2020) je u mladistvých bezdomovců se psy zaznamenána nižší náchylnost k depresivním stavům, než u mladých bezdomovců bez psa (Lem et al. 2016; Kerman et al. 2020). Kromě jiných pozitivních vlivů je pro přibližně polovinu mladistvých majitelů psů pobyt na ulici pouze přechodný (Kerman et al. 2020).

Je známo, že lidé bez domova si se svými mazlíčky vytvářejí velmi úzké pouto, které slouží jako ochranný faktor před sebevraždou (Irvine 2013). V některých případech se ale ztráta mazlíčka může u bezdomovců v sebevražedné myšlenky posílit (Butler & DeGraff 1996) a společnost má někdy tendenci zármutek ze ztráty mazlíčka podceňovat (Cordaro 2012). Přestože lidé bez domova mají daleko vyšší riziko sebevraždy než běžní lidé populace, nebyla studována spojitost sebevraždy se ztrátou domácího zvířete (Ayano et al. 2019).

2.3.2 Negativní vlivy vlastnictví psa na majitele bez přístřeší

Bezdomovectví s sebou nese spoustu negativních aspektů a stigmat, bez ohledu na to, zda mají tyto osoby mazlíčka, či nikoli. Například v České republice se lidem bez domova dostává nerovného zacházení od většiny populace už kvůli problematice související se začleněním těchto osob do systému zdravotní péče (Hladíková a Hradecký 2007). Vztah se psem pro tuto zranitelnou skupinu lidí s sebou nese i spoustu omezení a problémů, jimiž jsou sníženy přístup k přístřeší, dostupnost stravy, nebo zvýšená emocionální zranitelnost spojená se strachem ze ztráty mazlíčka (Cleary et al. 2020).

Výzkum Cronleyové et al. (2009) o bezdomovcích pečujících o zvířata ukázal, že 18 % z 226 dotazovaných bezdomovců s mazlíčky odmítlo ubytování (Cronley et al. 2009). Bezdomovci raději zvolí jinou formu přístřeší jako jsou vozidla, opuštěné budovy, nebo spaní na veřejných místech (Rhoades et al. 2015; Henwood et al. 2021). To ukazuje, že i přes svou těžkou životní situaci mají bezdomovci pocit odpovědnosti a empatie ke svým zvířatům a raději se vzdají přístřeší, než aby je museli opustit (Lem et al. 2016; Henwood et al. 2021). Výzkum Jessicy Slatterové et al. (2012) ukázal, že někteří bezdomovci bez zvířat, by psa, či jiného mazlíčka chtěli, ale nepořídí si ho kvůli povědomí o své kritické finanční situaci. Faktorem bylo i obtížné hledání ubytování, jelikož buď neměli zvíře kam umístit vzhledem k rozloze ubytování, nebo pronajímatel zakazoval pobyt s mazlíčky (Slatter et al. 2012).

Dalším příkladem, kdy bezdomovci upřednostňují potřeby svého zvířete je stravování, a než aby opatřili jídlo nejdříve sobě, nakrmí své zvíře (Irvine et al. 2013; Rhoades et al. 2015). Jen málo studií zkoumalo negativní dopad tohoto rozhodnutí na fyzické zdraví bezdomovce (Taylor et al. 2004).

Mezi negativní aspekty se řadí i přílišný strach ze ztráty mazlíčka. Výzkum Rhoades et al. (2015) ukázal, že mladí lidé bez domova, kteří vlastnili domácí zvíře, s sebou nosili s větší pravděpodobností zbraň, než mladí bezdomovci, kteří zvíře neměli. Zbraň u sebe za poslední měsíc nosilo 47,4 % majitelů psa ve srovnání s 34,9 % respondentů bez psa. Účastníci neuvedli žádné rozdíly v tom, zda byli v posledním roce zraněni ve rvačce, utrpěli těžké zranění nebo byli jinak ohroženi, což by je přimělo k opodstatněnému nošení zbraně (Rhoades et al. 2015).

Dalším z negativních faktorů vlastnictví mazlíčka lidmi bez domova je pohrdavý přístup veřejnosti (Irvine et al. 2012). Bezdomovci se mohou setkávat s diskriminací, či přímou konfrontací s lidmi kvůli jejich finanční situaci a pocitu, že bezdomovci nejsou schopni naplnit všechny potřeby domácího mazlíčka (Kerman et al. 2019).

2.4 Měření vztahu mezi člověkem a psem

Oblast vzájemné interakce mezi lidmi a zvířaty, jinak také HAI (Human-Animal Interaction), je rostoucím výzkumným terénem, který se pokouší kvantifikovat vzájemný vliv vztahu mezi člověkem a zvířetem na zdraví a pohodu. K hodnocení vztahů mezi lidmi a zvířaty se běžně využívají tři hlavní přístupy: v první řadě dotazníkové šetření, dále měření fyziologických reakcí, a nakonec sledování behaviorálních projevů. (Rodriguez et al. 2018).

Pouze úzký výběr dotazníků je však považován za důvěryhodný a validní. Některé dotazníky zahrnují jen omezené množství otázek a kombinace jejich obsahu není vhodná pro adekvátní hodnocení požadovaného charakteru vztahu (Dwyer et al. 2006).

2.4.1 Dotazníky zaměřující se na posouzení vztahu člověka se zvířaty

Dotazníky jsou rozhodně zásadní metodou pro šetření vztahu lidí se zvířaty. Zabývají se širokou škálou výpovědí o majitelích, jiných osobách, nebo shromažďují konkrétní informace. S jejich pomocí je možné zpracovávat informace o postojích, vnímaném zdraví, nebo myšlenky (Rodriguez et al. 2018). Mezi dotazníky používané pro posouzení vztahu s různými druhy zvířat spadá například The Companion Animal Bonding Scale (Poresky et al. 1987), nebo The Pet Attachment and Life Impact Scale (Cromer & Barlow 2013), které se výrazně liší počtem, nebo i způsobem kladení otázek.

2.4.1.1 Dotazník The Companion Animal Bonding Scale

Dotazník Companion Animal Bonding Scale, složený z 8 otázek, byl navržen s cílem vyvinout citlivý nástroj, který by odrážel osobní interakce a určoval míru pouta mezi člověkem a zvířetem. Otázky jsou v dotazníku kladeny v minulém čase, na které účastníci odpovídají s ohledem na vztah se zvířetem během dětství (Poresky et al. 1987).

Z každé otázky se hodnotí skóre na škále 1-5, na které respondent odpovídá: „vždy“ = 5, až „nikdy“ = 1. Příklad otázky č.6: „Jak často jste měl/a pocit, že máte velice blízký vztah se svým zvířetem?“ (Poresky et al. 1987).

2.4.1.2 Dotazník The Pet Attachment and Life Impact Scale (PALS)

Výrazně delší než dotazník The Companion Animal Bonding Scale, je dotazník The Pet Attachment and Life Impact Scale (PALS) skládající se z 39 výroků. Byl vypracován za účelem hodnocení kvality vzájemných interakcí mezi lidmi a zvířaty a úrovně jejich vazby na domácí zvířata, jakož i pro hlubší pochopení rozmanitosti těchto vztahů. Jeho název, v překladu "Stupnice vazby na zvíře a jeho vliv na životní styl", odráží záměr posoudit, jak zvířata ovlivňují životy lidí. Obsahuje také otázky v podobě tvrzení naznačující, že domácí mazlíčci přinášejí radost, pohodu a pocit bezpečí (Cromer & Barlow 2013).

Dotazník PALS stojí na čtyřech poddoménách, které měří lásku, regulaci, osobní růst a negativní aspekty související s vlastnictvím zvířete (Cromer & Barlow 2013).

2.4.2 Dotazníky zaměřující se na posouzení vztahu člověka se psem

Dotazníky posuzující vztah člověka se zvířetem jsou Monash Dog Owner Relationship scale (Dwyer et al. 2006), Dog Attachment Questionnaire (DAQ) (Archer & Ireland 2011), nebo Questionnaire for Anthropomorphic Studies (Topál et al. 1997).

2.4.2.1 Monash Dog Owner Relationship scale (MDORS)

Monash Dog Owner Relationship scale, zkráceně MDORS, je škála specificky zaměřená na vztah mezi psem a jeho majitelem (van Houtert et al. 2019) a pro vyhodnocení a kvantifikaci vztahu. Představuje spolehlivý způsob, jak měřit a analyzovat různé aspekty tohoto jedinečného vztahu. MDORS přispívá k hlubšímu porozumění dynamiky vztahu mezi člověkem a psem v různých sociálních, či ekonomických kontextech. Jako jeden z mála dotazníků se zaměřuje pouze na jeden živočišný druh (Dwyer et al. 2006).

Byl vyvinutý týmem odborníků z Monash University v Austrálii, MDORS se zaměřuje na různé dimenze vztahu mezi člověkem a psem. Jeho struktura a obsah jsou navrženy tak, aby odhalily hloubku a kvalitu vztahu, poskytly informace o interakcích mezi majitelem a psem a zároveň umožnily srovnání mezi různými skupinami majitelů. Výchozím bodem pro vytvoření škály MDORS byla teorie sociální směny (Dwyer et al. 2006). Tato teorie stanovuje, že lidské vztahy jsou udržovány pouze tehdy, když jsou vnímané náklady a benefity v rovnováze, nebo benefity převažují nad náklady (Netting et al. 1987b; Dwyer et al. 2006). Mezi přínosy vlastnictví psa jsou řazeny aspekty jako je například projevování náklonnosti majiteli, neodsuzující láska a vyžadování interakce, zatímco mezi nevýhody se řadí finanční výdaje za psa, problémy s ubytováním, či změny v sociálních návycích (Calvo et al. 2016).

MDORS se stal klíčovým nástrojem v mnoha studiích zabývajících se lidsko-psími vztahy, a to zejména v kontextu hodnocení vlivu psů na psychické a fyzické zdraví lidí, sociální interakce a celkovou kvalitu života majitelů psů. Jeho využití je široce uznáváno v akademickém světě a výzkumu, poskytující cenná data pro porozumění roli domácích mazlíčků v životech lidí (Dwyer et al. 2006b).

Samotný dotazník se skládá z 28 otázek, které se rozdělují do tří domén, jimiž jsou: (1) Interakce majitele a psa, (2) Emocionální blízkost a (3) Vnímané náklady (van Houtert et al. 2019). Na všechny otázky lze uvést pouze jednu odpověď na pětibodové Likertově stupnici (van Houtert et al. 2019). MDORS byl použit například pro měření síly pouta mezi asistenčním psem a majitelem trpícím epileptickými záchvaty (Martos Martinez-Caja et al. 2019b), nebo k porovnání možnosti korelace mezi vztahem psa a člověka a hladinami oxytocinu a kortizolu (Handlin et al. 2012).

2.4.2.2 Dog Attachment Questionnaire (DAQ)

Dog Attachment Questionnaire (DAQ) je dotazník posuzující *attachment* čili vazbu, nebo také sílu pouta člověka ke psovi. Úvod dotazníku zjišťuje základní informace o majiteli, jeho psovi. Hlavní část dotazníku se skládá se z 35 výroků, které byly odvozeny z teoretických pojednání zabývajících se citovým poutem mezi člověkem a člověkem. Následně byly výroky přeneseny na pouto mezi člověkem a psem a rozděleny do čtyř kategorií jimiž jsou: (1) důležitost a postavení psa v životě člověka, (2) pocit bezpečí a klidu v přítomnosti svého psa,

(3) potřeba starat se o svého psa, (4) izolace a smutek majitele, dojde-li ke ztrátě, či úmrtí psa. Odpovědi jsou uváděny na pětibodové Likertově škále k označení silného nesouhlasu až silného souhlasu. Skóre se počítá z průměru každé skupiny zvlášť, kdy vyšší ohodnocení znamená silnější vazbu člověka a psa (Archer & Ireland 2011).

2.4.2.3 Questionnaire for Anthropomorphic Attitudes

Questionnaire for Anthropomorphic Attitudes neboli dotazník pro antropomorfní postoje se zabývá otázkou do jaké míry jsou psi ovlivněni vztahem se svým majitelem při řešení jednoduchých úkolů. Dotazník se skládá ze 13 otázek a jsou vyhodnocovány bodovým systémem, který znázorňuje, jak moc majitelé přisuzují svému psovi lidské vlastnosti. Náročnost dotazníku se pohybuje od otázky: „Jak, a jak často si hrajete se svým psem?“ (2); až po otázku: „Do jaké dětské věkové skupiny byste zařadili mentální kapacitu Vašeho psa?“ (13). V dotazníku je možné dosáhnout maximálního skóre 54 bodů, kdy vyšší skóre značí silnější antropomorfní postoj (Topál et al. 1997).

Dotazník byl použit v experimentu Topála et al. (1997), do kterého se zapojilo 28 párů majitelů psů. Před samotným vyplněním dotazníku byly respondentům předloženy otázky, které zjišťovaly základní informace o majitelích (věk, pohlaví, dosažené vzdělání, vztah vůči psovi) a jejich psech (věk, plemeno, úroveň výcviku). Výsledky dotazníku ukázaly, že psi, na které bylo nahlíženo více antropomorfně, byli více upnutí na svého majitele. Analýza rozptylu ukázala, že pohlaví (majitele i psa), ani úroveň poslušnosti psa neměly zásadní vliv na skóre. Rozdíl byl zaznamenán pouze u plemen psů, kdy majitelé kříženců projevovali méně antropomorfní postoje vůči svým psům.

3 Materiál a metody

Výzkum v této bakalářské práci byl součástí většího projektu. Sběr dat se uskutečnil v období od září roku 2021 do listopadu roku 2022. Výzkum studie se skládal z celkového počtu dotazníků od 1 056 osob, z čehož data z 65 dotazníků byla od respondentů z výzkumu Natálie Rosůlkové (2022).

V této studii byl ke sběru dat použit standardizovaný dotazník Monash Dog Owner Relationship scale (MDORS). Dotazovaní účastníci s domovem byli osloveni pomocí sociálních sítí, zatímco účastníci bez domova byli osloveni pouze osobně. Ke shromáždění dat byla použita platforma Survio, kam byl celý dotazník ručně přepsán v češtině. Dotazník je k nahlédnutí v příloze.

3.1.1 Dotazník MDORS

Dotazník je originálně v anglickém jazyce (Dwyer et al. 2006), a pro jeho vyplnění česky mluvícími respondenty musel být přeložen. Pro porovnání anglické a české verze jsou oba dotazníky k nahlédnutí v příloze.

První strana dotazníku se zaměřuje na obecné údaje o majiteli a základní informace o jeho psovi. Pokud měl majitel více psů, měl si vybrat jednoho a vyplňovat dotazník s ohledem na něj. Do dotazníku byla pro přehlednost při vyhodnocování přidána zásadní otázka zjišťující, zda má respondent bydliště s trvalým pobytem, či nikoliv. Další otázky na majitele se týkají věku, pohlaví, počtu osob v domácnosti a sociální vztah k těmto osobám. Část zjišťující poznatky o psovi obsahuje otázky na plemeno, pohlaví, kastraci, aktuální věk psa, věk psa při pořízení, kolik lidí se o psa stará, kdo je za něj zodpovědný a zda majitel vlastní i jiné zvíře.

Dotazník MDORS se skládá z celkem 28 otázek, které jsou organizovány do tří vzájemně souvisejících tematických skupin. První skupina se zaměřuje na prozkoumání vzájemné interakce mezi psem a jeho majitelem, druhá část hodnotí vnímanou emoční blízkost a třetí se soustředí na vnímané náklady spojené s vlastnictvím psa. Pro odpovědi na tyto otázky je použita pětibodová Likertova škála (Van Houtert et al. 2019).

Pro potřeby tohoto výzkumu, kdy byli dotazováni i lidé bez domova musely být zásadně upraveny některé otázky. Otázka č. 17 se změnila z: „Jak často berete svého psa do auta?“ na „Jak často berete s sebou psa do dopravních prostředků (auto/autobus/tramvaj/metro/vlak)?“. Význam se nejvíce změnil u otázky č. 26 z původního znění: „Jak často máte svého psa u sebe při odpočívání a koukání na televizi?“ na „Jak často spolu se svým psem trávíte volný čas (odpočinek)?“.

3.1.2 Respondenti a průběh experimentu

Podmínkou pro vyplnění dotazníku bylo dosažení osmnácti let a vlastnictví psa. Lidé bez domova byli osloveni pouze osobně, a jejich odpovědi byly zaneseny do elektronického dotazníku platformy Survio (survio.com). Dotazník vyplňovali samostatně, nebo jim byly otázky předčítány. Účastníkům nebyly kladeny otázky na bližší osobní informace. Po vyplnění dotazníku odpovídali někteří bezdomovci na doplňující otázky týkající se například důvodu pořízení psa, nebo povědomí o pražských noclehárnách, které povolují pobyt a nocleh s domácími mazlíčky. Tyto výpovědi pak sloužily k hlubšímu porozumění síly vztahu mezi

lidmi bez domova a jejich psy. Lidé bez domova byli osloveni především v termínech očkovacích akcí zvířat bezdomovců zejména v Praze, ale také v Brně a Liberci ve spolupráci s neziskovými organizacemi (v Praze: Psí život; září 2021, duben 2021, září 2022; v Brně: Můj pes a já ve spolupráci s Veterináři bez hranic; září 2022; v Liberci ve spolupráci s ředitelem ZOO; Liberec, listopad 2022), které očkují psy lidí bez domova zadarmo.

Lidé s trvalým bydlištěm byli rekrutováni prostřednictvím sociálních sítí (zejména Facebook). Pro online verzi dotazníku byla rovněž použita platforma Survio.com.

Respondentům této studie byly před vyplněním dotazníku upřesněny podmínky a všichni respondenti souhlasili s publikací nasbíraných dat.

Obrázek 2 - Řada majitelů psů bez domova čekající na veterinární ošetření (Psí život, facebook.com)

3.1.3 Vyhodnocení dotazníku

Na základě ukončeného dotazníku na platformě Survio.com byla vytvořena tabulka v programu Microsoft Excel a data byla statisticky zpracována.

Respondenti na otázky odpovídali pomocí slovních odpovědí Likertovy škály, které byly před vyhodnocením převedeny na číselné hodnocení, přičemž 5 představovalo nejpozitivnější odpověď. Za účelem efektivního vypočtení skóre a porovnání skupin byly otázky třetí skupiny dotazníku („Vnímané náklady“) s reverzním skóre transformovány do podoby, kdy 5 také odpovídalo nejpozitivnějšímu ohodnocení.

Pro výpočet domény, tedy jedné ze tří podskupin dotazníku MDORS, bylo sečteno skóre všech otázek a vyděleno celkovým počtem skupiny otázek. Například pro výpočet domény „Vnímaná citová blízkost“ byla spočítána všechna skóre dané skupiny z 10 otázek a vydělena deseti.

Pomocí vypočteného aritmetického průměru byly stanoveny hodnoty rozptylu a standardní odchylky. Základní statistické parametry byly odhadnuty pomocí popisné statistiky. K vyhodnocení rozdílů mezi skupinou osob bez domova a těmi s trvalým bydlením byl použit Mann-Whitneyův test.

Hladina významnosti rozdílů (α) byla stanovena na 0,05. K výpočtu dat byl použit software Tibco Statistica 14.0.

4 Výsledky

Pro výzkum bylo použito celkem 1056 zcela vyplněných dotazníků. Z celkového počtu 1056 respondentů bylo 886 žen a 170 mužů. Dotazník vyplnilo 955 lidí s domovem (90,4 %) a 101 lidí bez domova (9,6 %). U lidí s domovem odpovídalo 833 žen a 122 mužů. U lidí bez domova odpovídalo 53 žen a 48 mužů. V kategorii bezdomovců byli nejvíce zastoupeni lidé ve věku 36-45 let (42,6 %) a 26-35 let (22,8 %). Zatímco u lidí s domovem byly nejpočetnější věkové skupiny 26-35 let (34,2 %) a 18-25 let (28,7 %).

Informace o psech majitelů nepodléhaly velké rozdílnosti. Účastníci bez domova vlastnili v 58,4 % případů psy samčího pohlaví (6,9 % z toho byli kastrování) a 41,6 % psů samičího pohlaví (14,9 % kastrováných). Účastníci s trvalým bydlištěm měli v 48,2 % případů psy samce (11,2 % kastrováných) a 51,7 % fen (23,2 % z toho kastrováných). Průměrný stávající věk psů u lidí s domovem byl 5 let a věk psa při pořízení v průměru 6 měsíců. Zatímco u lidí bez domova byl aktuální věk psa 4 roky a při pořízení 1 rok.

68 % bezdomovců se o psa staralo samo a u lidí s domovem toto číslo činilo 77 %. Největší rozdíl byl zaznamenán u otázky na plemeno psa, kdy lidé bez domova vlastnili zejména křížence (84 %), zatímco lidé s trvalým bydlištěm vlastnili křížence pouze v 34,9 % případů. Nejvíce zastoupeným plemenem pro tuto skupinu pak byla border kolie (6 %) a německý ovčák (4,6 %).

Odpovědi respondentů se také lišily u otázky: „Odkud máte svého psa?“. Lidé s domovem si měli psa nejčastěji od chovatele (66,1 % případů), oproti lidem, kteří uvedli, že psa získali od přítele nebo příbuzného v 54,5 % případů. Od chovatele měla psa pouze menšina bezdomovců, případně měli psa z útulku.

V případě domény interakce majitele a psa se neprokázal žádný statisticky významný rozdíl ($p=0,289$). Podobně neprůkazná byla i doména vnímaných nákladů ($p=0,251$). Nicméně doména vnímané emocionální blízkosti ukázala statisticky významné rozdíly mezi skupinami ($p=0,038$; $Z=2,079$). V součtu všech domén byl pozorován nesignifikantní statistický trend ($p=0,061$; $Z=1,872$). Průměrné hodnoty a směrodatné odchylky všech otázek jsou uvedeny v tabulce č.3. K bližší podrobnější interpretaci výsledků byla zpracována doplňková tabulka (tabulka č.4) uvádějící relativní míry odpovědí v procentech, kde číslo 5 značí nejvyšší ohodnocení.

Tabulka 3: Výsledky dotazníku MDORS

	Lidé bez domova		Lidé s domovem	
	Průměr	Směrodatná odchylka	Průměr	Směrodatná odchylka
INTERAKCE MAJITELE A PSA				
Jak často dáváte pusku svému psovi?	4,86	0,62	4,39	1,27
Jak často si hrajete se svým psem?	4,91	0,35	4,81	0,55
Jak často berete svého psa s sebou na návštěvu?	3,70	1,63	3,29	1,49
Jak často kupujete svému psovi dárky?	2,95	1,31	2,34	0,88
Jak často dáváte svému psovi pamlsky?	4,49	0,82	4,60	0,79
Jak často berete svého psa do dopravních prostředků?	4,15	1,22	2,88	1,31
Jak často kartáčujete/pečujete o svého psa?	2,49	1,38	2,73	1,11
Jak často objímáte svého psa?	4,94	0,28	4,70	0,84
Jak často spolu se svým psem trávíte volný čas (odpočinek)?	4,95	0,22	4,81	0,56
Celkem za doménu	4,16	1,33	3,84	1,40
EMOCIONÁLNÍ BLÍZKOST				
Díky svému psovi zvládám lépe těžká období.	4,39	1,03	4,35	0,85
Můj pes mě dokáže vždy uklidnit (utěšit).	4,62	0,79	4,30	0,85
I když by mě všichni opustili, můj pes by tu pro mě stále byl.	4,83	0,63	4,64	0,65
Chtěl/a bych mít svého psa u sebe co nejvíce.	4,82	0,46	4,34	0,82
Můj pes mi dělá stále společnost.	4,82	0,59	4,27	0,90
Jak často svému psovi říkáte věci, které neříkáte nikomu jinému?	3,97	1,47	3,42	1,60
Můj pes mi vždy věnuje pozornost.	4,65	0,78	4,16	0,90
Jak traumatické pro Vás bude, až Váš pes zemře?	4,90	0,30	4,71	0,60
Můj pes mi dává důvod každé ráno vstát?	4,25	1,13	4,11	0,96
Přál/a bych si, abychom s mým psem nikdy nebyli rozděleni.	4,84	0,52	4,53	0,77
Celkem za doménu	4,61	0,89	4,28	0,99
VNÍMANÉ NÁKLADY				
Jak často se Vám zdá, že je starání o Vašeho psa náročné?	4,19	1,21	3,97	1,23
Vadí mi, že kvůli svému psovi musím občas změnit plány.	4,17	1,13	3,92	0,91
Jak často kvůli svému psovi nemůžete dělat věci, které chcete?	4,51	0,96	4,33	0,90
Nemám rád/a některé aspekty související s vlastnictvím psa.	3,56	1,40	3,32	1,12
Obtěžuje mě, že nemohu dělat věci, které jsem mohl/a dělat před pořízením psa.	4,11	1,28	4,16	0,84
Můj pes mě stojí hodně peněz	3,97	1,33	2,86	1,16
Můj pes dělá nepořádek	3,63	1,35	3,26	1,14
Jak často máte pocit, že vlastnit psa je více starosti, než radosti?	4,56	1,00	4,65	0,77
Jak moc je pro Vás náročná péče o Vašeho psa?	3,90	1,12	3,04	0,85
Celkem za doménu	4,07	1,25	3,72	1,16

Tabulka 4: Doplňková tabulka relativní míry odpovědí v procentech (%)

	Lidé bez domova (n=101)					Lidé s domovem (n=955)				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Interakce majitele a psa										
Jak často dáváte svému psovi pusy?	1,98	0,00	0,99	3,96	93,07	9,95	2,20	1,89	11,09	74,87
Jak často si hrajete se svým psem?	0,00	0,00	1,98	4,95	93,07	0,84	0,21	1,99	11,1	85,86
Jak často berete svého psa s sebou na návštěvu?	17,81	12,87	5,94	7,92	55,46	15,71	20,63	15,60	15,29	32,77
Jak často kupujete svému psovi dárky?	12,87	32,68	17,82	19,80	16,83	10,79	59,48	15,92	12,56	1,25
Jak často dáváte svému psovi pamlsky?	0,99	2,97	5,94	26,73	63,37	1,36	1,99	4,71	19,48	72,46
Jak často berete s sebou svého psa do dopravních prostředků (auto/autobus/vlak/tramvaj/metro)?	2,97	15,84	1,98	21,78	57,43	17,59	27,64	15,81	27,02	11,94
Jak často kartáčujete/pečujete o svého psa?	31,69	27,72	10,89	19,80	9,90	12,46	36,23	22,09	23,98	5,24
Jak často objímáte svého psa?	0,00	0,00	0,99	3,96	95,05	2,93	1,57	2,41	9,01	84,08
Jak často spolu se svým psem trávíte volný čas (odpočinek)?	0,00	0,00	0,00	4,95	95,05	0,73	0,52	2,09	10,26	86,39
Emocionální blízkost										
Díky svému psovi zvládám těžká období.	1,98	6,93	7,92	16,83	66,34	0,74	2,93	11,62	30,37	54,34
Můj pes mě dokáže vždy uklidnit (utěšit).	0,00	4,95	3,96	14,85	76,24	0,73	3,45	10,58	35,5	49,74
I když by mě všichni opustili, můj pes by tu pro mě stále byl.	0,99	1,98	0,99	4,95	91,09	0,31	0,84	5,03	22,51	71,31
Chtěl/a bych mít svého psa u sebe co nejvíce.	0,00	0,00	2,97	11,88	85,15	0,21	1,78	15,39	28,59	54,03
Můj pes mi dělá stále společnost.	0,99	0,99	0,99	8,91	88,12	0,42	6,07	10,16	32,98	50,37
Jak často svému psovi říkáte věci, které neříkáte nikomu jinému?	14,85	4,95	4,95	18,81	56,44	23,04	9,53	7,12	23,35	36,96
Můj pes mi vždy věnuje pozornost.	0,99	2,97	3,96	13,86	78,21	0,32	6,07	13,40	37,28	42,93
Jak traumatické pro vás bude, až Váš pes zemře?	0,00	0,00	0,00	9,90	90,10	0,21	0,52	4,61	17,17	77,49
Můj pes mi dává důvod každé ráno vstát.	1,98	10,89	8,91	16,83	61,39	0,84	6,07	17,91	31,83	43,35
Prál/a bych si, abychom s mým psem nikdy nebyli rozděleni.	0,00	0,99	3,96	4,95	90,10	0,21	2,30	8,90	21,89	66,70
Vnímané náklady										
Jak často se vám zdá, že je starání o Vašeho psa náročné?	4,95	9,90	5,94	19,8	59,41	5,13	11,83	11,31	24,5	47,23
Vadí mi, že kvůli svému psovi musím občas změnit plány.	5,94	3,96	8,91	29,7	51,49	0,63	7,33	19,37	44,5	28,17
Jak často kvůli svému psovi nemůžete dělat věci, které chcete?	2,97	2,97	5,94	15,84	72,28	1,26	5,45	5,86	33,82	53,61
Nemám rád/a některé aspekty související s vlastnictvím psa.	13,86	10,89	12,87	29,7	32,67	4,92	21,15	26,49	31,73	15,71
Obtěžuje mě, že nemohu dělat věci, které jsem mohl/a dělat před pořízením psa.	9,90	2,97	7,92	24,75	54,46	0,52	2,72	17,17	28,96	40,63
Můj pes mě stojí hodně peněz.	7,92	9,9	11,88	17,82	52,48	12,67	29,11	25,34	24,92	7,96
Můj pes dělá nepořádek.	12,87	6,93	17,82	28,71	33,67	6,60	22,30	22,72	35,08	13,3
Jak často máte pocit, že vlastnit psa je více starosti, než radosti?	2,97	5,94	1,98	9,9	79,21	1,36	2,20	3,66	15,02	76,86
Jak moc je pro Vás náročná péče o Vašeho psa?	3,96	6,93	22,77	27,72	38,62	4,08	17,69	51,73	22,83	3,67

5 Diskuze

Hlavním cílem tohoto výzkumu bylo porovnat dvě skupiny majitelů psů, a to s domovem a bez. Základem pro porovnání byl standardizovaný dotazník MDORS a rešerše.

Signifikantní výsledky ukázala doména Vnímané emoční blízkosti, kdy majitelé psů bez domova měli výrazně vyšší skóre než majitelé psů s domovem. Výsledky se shodují s poznatky, že většina lidí bez domova se psy považuje svého psa za velmi blízkého přítele, či dokonce člena rodiny (Irvine et al. 2013). Pro lidi bez domova představuje právě pes jediného věrného společníka a je tedy pravděpodobné, že budou ke psovi cítit větší blízkost (Scanlon et al. 2021). Mazlíček může často lidem bez domova poskytovat pocit stability, která může být lidmi s domovem zcela opomíjena (Taylor et al. 2004).

Tento výzkum má poměrně širokou základnu respondentů a výsledky z České republiky by mohly sloužit jako přínos pro porovnání statistik s dalšími studii. Výsledky jsou v souladu s již existujícími studii, které tvrdí, že populace lidí bez domova se svými psy vytváří až silnější pouto, než populace lidí s domovem (Singer et al. 1995; Taylor et al. 2004). Toto spojení může obzvlášť lidem bez domova pomoci zmírnit pocit samoty, který by jinak mohl gradovat až v sebevražedné myšlenky (Irvine 2013). Výsledky domény Emocionální blízkosti dotazníku ukazují skutečnost, jak důležitou roli hrají psi v životě lidí bez domova. Je pro ně obzvlášť důležité, že jim psi věnují pozornost a mohou se svými psy trávit čas, nebo s nimi sdílet příběhy.

Vztah bezdomovce a psa bývá lidmi s domovem odsuzován, a tito psi bývají vnímáni jako vymáhací prostředek při žebřání. Několik respondentů toto obvinění vyzdvihli dokonce jako hlavní negativní aspekt vlastnictví psa na ulici, čímž se zabýval i výzkum Irvine et al. (2012), který ukázal, že pokud je osoba bez domova doprovázena psem, je pravděpodobnější, že jí lidé nabídnou pomoc, často z důvodu touhy pomoci zvířeti. Bezdomovcům však psi slouží zejména jako společníci a v některých případech je s touto skupinou jednáno naopak s větším respektem (Aliment et al., 2016).

Při kladení doplňujících otázek se potvrdily negativní aspekty bezdomovectví, které byly v této práci zmíněny. Ve většině případů majitelé psů bez domova odmítají i ubytování v noclehárně, protože v nich nejsou zajištěny vhodné podmínky pro pobyt s mazlíčky (Singer et al. 1995).

Ačkoli jsou tyto problémy rozhodně zásadní, v doméně Vnímaných nákladů v dotazníku MDORS nebyly zaznamenány výrazně negativní odezvy. Lidé bez domova na obecnou otázku „Jak často se vám zdá, že je starání o Vašeho psa náročné?“, nebo „Jak často kvůli svému psovi nemůžete dělat věci, které chcete?“ odpovídali spíše pozitivně, a nevnímali vlastnictví psa jako přítěž. Také s více konkrétním tvrzením „Můj pes mě stojí hodně peněz“ většina lidí bez domova spíše nesouhlasila, zatímco lidé s domovem se k finanční stránce stavěli více neutrálně. Ačkoli výsledky dotazníku nenaznačují, že by lidé bez domova vnímali své psy jako bariéru pro běžný život, konverzace s respondenty po vyplnění dotazníku často potvrdila negativa popsána v rešerši. Obecně jsou tyto náklady rozdílné i v návaznosti na státní příslušnost, legislativu jednotlivých zemí, nebo i osobní přístup člověka bez domova.

V doméně interakce majitele a psa nebyly zaznamenány významné rozdíly. Interpretace odlišných výsledků této domény může být sporná v důsledku různého životního stylu skupin

majitelů. Příkladem je například o otázka: „Jak často kupujete svému psovi dárky?“, kde je zřejmé, že obě skupiny považují za dárek něco jiného. Zatímco lidé s domovem považují za dárek koupenou hračku, lidé bez domova mohou dárek vnímat jako věc co někde najdou dají ji psovi. Komentář během vyplňování dotazníku: „*Jak kdy, vyhraje si se vším.*“ (Paní J. 2022). V otázce „Jak často berete svého psa do dopravních prostředků?“ 57 % bezdomovců uvedlo, že cestují se svými psy minimálně jednou denně ve srovnání s pouhými 12 % majitelů psů s trvalým bydlištěm. Při podrobnějším porovnávání studií se tato otázka může lišit v návaznosti na restriktce jednotlivých států. Oproti České republice, kde je cestování se psy široce přijímáno, je v některých zemích vstup do veřejné dopravy se psy dokonce zakázán (Slatter et al. 2012; Rullán-Oliver et al. 2022), což může být do jisté míry limitujícím faktorem.

Počet respondentů v této studii byl poměrně vysoký. Aby se však dalo hovořit o bezdomovectví se psy v České republice, bylo by nutné získat více kontaktů na dobročinné organizace, či sociální pracovníky, čímž by se dala sesbírat data z více krajů. Zavádějící by mohla být také povaha těchto respondentů, jelikož na dotazník odpovídali zejména na dobročinných veterinárních akcích. To by mohlo naznačovat, že byli možná poctivější v péči o své psy a mohli k nim mít i vřelejší vztah.

6 Závěr

Interspecifická komunikace mezi psy a lidmi se neustále zdokonaluje a lidé jsou díky práci se psy schopni lépe chápat jejich potřeby. Vztah a síla pouta majitele se psem je proměnlivá vlivem individuality každého majitele, i zvířete a trvalé bydliště v něm nemusí hrát zásadní roli. Bezdomovci mívají svého psa nepřetržitě u sebe, a to může vést k lepšímu chápání a porozumění, aniž by před pořízením o psech něco věděli. Tato práce se tak pokouší přispět k hlubšímu porozumění tomu, jak psi pozitivně ovlivňují životy lidí v těžkých životních situacích, a ukázat tak bezdomovce se psy v lepším světle.

Psi mohou pro bezdomovce znamenat víc, než by si někteří lidé s domovem připustili, a přestože bezdomovcům psi přináší spoustu pozitivních aspektů zmíněných v této bakalářské práci, potřebovali by pro ně i pro sebe širší péči a podporu, které se jim v České republice dostává jen od několika organizací. Je zřejmé, že vlastnictví psa pro lidi bez domova nepředstavuje pouze finanční komplikaci, ale jedním z nejčastějších problémů je vůbec najít dočasné ubytování, kde by provozovatel povoloval pobyt se psem, což je však známým problémem i pro lidi s domovem, kteří hledají nové bydlení.

Tato práce může díky širší základně respondentů sloužit jako odrazový můstek pro další intervence s bezdomovci se psy, nebo i jinými mazlíčky jako jsou například kočky. Další výzkum by se mohl zaměřovat i na vyvrácení některých mýtů o bezdomovcích se psy, jako je například rozšířený názor, že bezdomovci chovají psy pouze za účelem psychického nátlaku na veřejnost při žebření. Výsledky a souhrn zdrojů by navíc mohly sloužit k ucelení rozdílnosti bezdomovectví jako takového v různých částech světa a možná tak zlepšit i systém ubytování bezdomovců s mazlíčky a jejich následnému zapojení do společnosti.

7 Literatura

- Aliment R, Rankin S, Lurie K. 2016, květen 9. No Pets Allowed: Discrimination, Homelessness, and Pet Ownership. Rochester, NY. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2776427>.
- Amore K, Baker M, Howden-Chapman P. 2011. The ETHOS Definition and Classification of Homelessness: An Analysis **5**.
- Aragunde-Kohl U, Gómez-Galán J, Lázaro-Pérez C, Martínez-López JÁ. 2020. Interaction and Emotional Connection with Pets: A Descriptive Analysis from Puerto Rico. *Animals* **10**:2136. <https://doi.org/10.3390/ani10112136>.
- Archer J, Ireland JL. 2011. The Development and Factor Structure of a Questionnaire Measure of the Strength of Attachment to Pet Dogs. *Anthrozoös* **24**:249–261. <https://doi.org/10.2752/175303711X13045914865060>.
- Audrestch HM, Whelan CT, Grice D, Asher L, England GCW, Freeman SL. 2015. Recognizing the value of assistance dogs in society. *Disability and Health Journal* **8**:469–474. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2015.07.001>.
- Ayano G, Tsegay L, Abraha M, Yohannes K. 2019. Suicidal Ideation and Attempt among Homeless People: a Systematic Review and Meta-Analysis. *The Psychiatric Quarterly* **90**:829–842. <https://doi.org/10.1007/s11126-019-09667-8>.
- Beck AM. 2005. Pets and Our Mental Health: The Why, the What and the How. *Anthrozoös* **18**:441–443. <https://doi.org/10.2752/089279305785593938>.
- Beck L, Madresh EA. 2008. Romantic Partners and Four-Legged Friends: An Extension of Attachment Theory to Relationships with Pets. *Anthrozoös* **21**:43–56. <https://doi.org/10.2752/089279308X274056>.
- Beetz A, Uvnäs-Moberg K, Julius H, Kotrschal K. 2012. Psychosocial and Psychophysiological Effects of Human-Animal Interactions: The Possible Role of Oxytocin. *Frontiers in Psychology* **3**. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2012.00234>.
- Bertone ER. 2002. Environmental Tobacco Smoke and Risk of Malignant Lymphoma in Pet Cats. *American Journal of Epidemiology* **156**:268–273. <https://doi.org/10.1093/aje/kwf044>.
- Butler C, DeGraff PS. 1996. Helping during pet loss and bereavement. *Veterinary Quarterly* **18**:58–60. <https://doi.org/10.1080/01652176.1996.9694687>.
- Calvo P, Bowen J, Bulbena A, Tobeña A, Fatjó J. 2016. Highly Educated Men Establish Strong Emotional Links with Their Dogs: A Study with Monash Dog Owner Relationship Scale (MDORS) in Committed Spanish Dog Owners. *PLOS ONE* **11**:e0168748. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0168748>.
- Cleary M, Visentin D, Thapa DK, West S, Raeburn T, Kornhaber R. 2020. The Homeless and Their Animal Companions: An Integrative Review. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research* **47**:47–59. <https://doi.org/10.1007/s10488-019-00967-6>.
- Coppinger R, Feinstein M, Burghardt GM. 2015. *How Dogs Work*. University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226322704.001.0001>.
- Cordaro M. 2012. Pet Loss and Disenfranchised Grief: Implications for Mental Health Counseling Practice. *Journal of Mental Health Counseling* **34**:283–294. <https://doi.org/10.17744/mehc.34.4.41q0248450t98072>.

- Cronley C, Strand EB, Patterson DA, Gwaltney S. 2009. Homeless People who are Animal Caretakers: A Comparative Study. *Psychological Reports* **105**:481–499. <https://doi.org/10.2466/PR0.105.2.481-499>.
- ČSÚ. 2015. Za péči o domácí mazlíčky utratíme dvě miliardy ročně. (b.r.). Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/za-peci-o-domaci-mazlicky-utratime-dve-miliardy-rocne> (viděno duben 24, 2024).
- ČSÚ. 2022. čsú. [online] 17. říjen 2022. <https://www.czso.cz>.
- Davies NC and CA. 2008, září 30. My Family and Other Animals: Pets as Kin. *Sociological Research Online*. Dostupné z <https://www.socresonline.org.uk/13/5/4.html> (viděno duben 22, 2024).
- Dwyer F, Bennett PC, Coleman GJ. 2006. Development of the Monash Dog Owner Relationship Scale (MDORS). *Anthrozoös* **19**:243–256. <https://doi.org/10.2752/089279306785415592>.
- FEANTSA (B.r.). Fifth Overview of Housing Exclusion in Europe 2020. (b.r.). Dostupné z <https://www.feantsa.org/en/news/2020/07/23/fifth-overview-of-housing-exclusion-in-europe-2020> (viděno duben 22, 2024).
- FOCUS-Domáci zvířata v českých domácnostech. (b.r.). Dostupné z <https://www.focus-agency.cz/z-nasich-vyzkumu/podil-domacich-mazlicku-v-ceskych-domacnostech-mirne-roste> (viděno duben 25, 2024).
- Fowler PJ, Hovmand PS, Marcal KE, Das S. 2019. Solving Homelessness from a Complex Systems Perspective: Insights for Prevention Responses. *Annual Review of Public Health* **40**:465–486. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-040617-013553>.
- Gee N, Rodriguez K, Fine A, Trammell J. 2021. Dogs Supporting Human Health and Well-Being: A Biopsychosocial Approach. *Frontiers in Veterinary Science* **8**. <https://doi.org/10.3389/fvets.2021.630465>.
- González-Ramírez M. 2019. Compatibility between Humans and Their Dogs: Benefits for Both. *Animals* **9**:674. <https://doi.org/10.3390/ani9090674>.
- Handlin L, Nilsson A, Ejdebäck M, Hydbring-Sandberg E, Uvnäs-Moberg K. 2012. Associations between the Psychological Characteristics of the Human–Dog Relationship and Oxytocin and Cortisol Levels. *Anthrozoös* **25**:215–228. <https://doi.org/10.2752/175303712X13316289505468>.
- Headey, B., & Grabka, M. (2011). Health correlates of pet ownership from national surveys. In P. McCardle, S. McCune, J. A. Griffin, & V. Maholmes (Eds.), *How animals affect us: Examining the influences of human–animal interaction on child development and human health*. (pp. 153–162). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/12301-008>
- Headey, B., & Grabka, M. M. (2007). Pets and Human Health in Germany and Australia: National Longitudinal Results. *Social Indicators Research*, **80**(2), 297–311. <https://doi.org/10.1007/s11205-005-5072-z>
- Henwood B, Dzubur E, Rhoades H, St. Clair P, Cox R. 2021. Pet ownership in the unsheltered homeless population in Los Angeles. *Journal of Social Distress and Homelessness* **30**:191–194. <https://doi.org/10.1080/10530789.2020.1795791>.
- Hladikova A, Hradecky I. 2007. Homelessness in the Czech Republic. *Journal of Social Issues* **63**:607–622. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2007.00526.x>.
- Howe L, Easterbrook MJ. 2018. The perceived costs and benefits of pet ownership for homeless people in the UK: practical costs, psychological benefits and vulnerability. *Journal of Poverty* **22**:486–499. <https://doi.org/10.1080/10875549.2018.1460741>.

- Hradecký I, Barták M, Cveček D, Edgar WM, Ondrák P, Pěnkava P, Ruzsová P. 2007. Definice a typologie bezdomovství. Naděje, Praha
- Charles N, Davies CA. 2008. My Family and Other Animals: Pets as Kin. *Sociological Research Online* **13**:13–26. <https://doi.org/10.5153/sro.1798>.
- Chowdhury EK, Nelson MR, Jennings GLR, Wing LMH, Reid CM. 2017. Pet ownership and survival in the elderly hypertensive population. *Journal of Hypertension* **35**:769–775. <https://doi.org/10.1097/HJH.0000000000001214>.
- ČTK, & iDNES.cz. (2019, November 26). Do pražských nocleháren budou letos moci bezdomovci i se psy. https://www.idnes.cz/praha/zpravy/praha-bezdomovci-psi-nocleharny.A191126_180720_praha-zpravy_zaz
- Iglou CZ. (19.05.2023). Facebook.com. (Viděno 26.04.2024). Dostupné z: [https://www.facebook.com/iglouCZ/Iglou-Nouzový_přístřešek,_který_chrání_lidské_životy!\(b.r.\)](https://www.facebook.com/iglouCZ/Iglou-Nouzový_přístřešek,_který_chrání_lidské_životy!(b.r.)). Dostupné z <https://www.iglou.cz/> (viděno duben 25, 2024).
- Iglou. Výroční zpráva 2021.pdf. (b.r.). Dostupné z https://drive.google.com/file/d/1QzWAs59dCmMRfXI8ZGGdbiFu6MwWCiNa/view?usp=sharing&usp=embed_facebook (viděno duben 26, 2024).
- Irvine L, Kahl KN, Smith JM. 2012. Confrontations and Donations: Encounters between Homeless Pet Owners and the Public. *The Sociological Quarterly* **53**:25–43. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.2011.01224.x>.
- Irvine L. 2013. Animals as Lifechangers and Lifesavers: Pets in the Redemption Narratives of Homeless People. *Journal of Contemporary Ethnography* **42**:3–30. <https://doi.org/10.1177/0891241612456550>.
- Keenan C, Miller S, Hanratty J, Pigott T, Hamilton J, Coughlan C, Mackie P, Fitzpatrick S, Cowman J. 2021. Accommodation-based interventions for individuals experiencing, or at risk of experiencing, homelessness. *Campbell Systematic Reviews* **17**:e1165. <https://doi.org/10.1002/cl2.1165>.
- Kerman N, Gran-Ruaz S, Lem M. 2019. Pet ownership and homelessness: a scoping review. *Journal of Social Distress and the Homeless* **28**:106–114. <https://doi.org/10.1080/10530789.2019.1650325>.
- Kerman N, Lem M, Witte M, Kim C, Rhoades H. 2020. A Multilevel Intervention Framework for Supporting People Experiencing Homelessness with Pets. *Animals* **10**:1869. <https://doi.org/10.3390/ani10101869>.
- Kim CH, Newton EK. 2014. My Dog Is My Home: Increasing Awareness of Inter-Species Homelessness in Theory and Practice. Strany 48–63 in Ryan T, editor. *Animals in Social Work*. Palgrave Macmillan UK, London. https://doi.org/10.1057/9781137372291_4.
- Kline JA, Fisher MA, Pettit KL, Linville CT, Beck AM. 2019. Controlled clinical trial of canine therapy versus usual care to reduce patient anxiety in the emergency department. *PLOS ONE* **14**:e0209232. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0209232>.
- Krause-Parello CA. 2018. Human-Animal Connections and Nursing Science: What Is the Relationship? *Nursing Science Quarterly* **31**:239–242. <https://doi.org/10.1177/0894318418774901>.
- Krause-Parello CA, Wesley Y, Campbell M. 2014. Examining Pet Attitude in Relationship to Loneliness and Parenthood Motivation in Pet-Owning Adults. *Health* **06**:598–606. <https://doi.org/10.4236/health.2014.67078>.

- Kubala O. Výsledky sčítání bezdomovců | SLDB 2011. (b.r.). Dostupné z https://www.czso.cz/csu/sldb/vysledky_scitani_bezdomovcu (viděno duben 25, 2024).
- Kurdek LA. 2008. Pet dogs as attachment figures. *Journal of Social and Personal Relationships* **25**:247–266. <https://doi.org/10.1177/0265407507087958>.
- Lem M, Coe JB, Haley DB, Stone E, O’Grady W. 2016. The Protective Association between Pet Ownership and Depression among Street-involved Youth: A Cross-sectional Study. *Anthrozoös* **29**:123–136. <https://doi.org/10.1080/08927936.2015.1082772>.
- Martijn C, Sharpe L. 2006. Pathways to youth homelessness. *Social Science & Medicine* **62**:1–12. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.05.007>.
- Maurerová N. 2021. Osoba bez domova se psem jako alternativní rodinná buňka. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Martos Martinez-Caja A, De Herdt V, Boon P, Brandl U, Cock H, Parra J, Perucca E, Thadani V, Moons CPH. 2019. Seizure-alerting behavior in dogs owned by people experiencing seizures. *Epilepsy & Behavior* **94**:104–111. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2019.02.001>.
- McCulloch M, Jezierski T, Broffman M, Hubbard A, Turner K, Janecki T. 2006. Diagnostic Accuracy of Canine Scent Detection in Early-and Late-Stage Lung and Breast Cancers. *Integrative Cancer Therapies* **5**:30–39. <https://doi.org/10.1177/1534735405285096>.
- Mein G, Grant R. 2018. A cross-sectional exploratory analysis between pet ownership, sleep, exercise, health and neighbourhood perceptions: the Whitehall II cohort study. *BMC Geriatrics* **18**:176. <https://doi.org/10.1186/s12877-018-0867-3>.
- Miklosi A. 2015. Dog Behaviour, Evolution, and Cognition. *Dog Behaviour, Evolution, and Cognition*:1–304. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199295852.001.0001>.
- Milberger SM, Davis RM, Holm AL. 2009. Pet owners’ attitudes and behaviours related to smoking and second-hand smoke: a pilot study. *Tobacco Control* **18**:156–158. <https://doi.org/10.1136/tc.2008.028282>.
- Montgomery AE, Szymkowiak D, Marcus J, Howard P, Culhane DP. 2016. Homelessness, Unsheltered Status, and Risk Factors for Mortality: Findings From the 100 000 Homes Campaign. *Public Health Reports* **131**:765–772. <https://doi.org/10.1177/0033354916667501>.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV). (2022). OPZ+ 2021-2027 - www.esfcr.cz. (b.r.). Dostupné z <https://www.esfcr.cz/opz-plus> (viděno duben 25, 2024).
- Nešporová, Olga. Sčítání osob bez domova v České republice 2019: kategorie bez střechy a vybrané kategorie bez bytu podle typologie ETHOS. Praha: VÚPSV, 2019. ISBN 978-80-7416-351-7.
- Netting FE, Wilson CC, New JC. 1987. The Human-Animal Bond: Implications for Practice. *Social Work* **32**:60–64. <https://doi.org/10.1093/sw/32.1.60>.
- Nikoo N, Motamed M, Nikoo M, Neilson E, Sahoo S, Krausz M. 2015. Chronic Physical Health Conditions among Homeless. *Journal of Health Disparities Research and Practice* **8**:17.
- Payne E, Bennett P, McGreevy P. 2015. Current perspectives on attachment and bonding in the dog–human dyad. *Psychology Research and Behavior Management*:71. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S74972>.
- Pleace N, Benjaminsen L, Baptista I, Busch-Geertsema V, O’Sullivan E, Teller N. (b.r.). Financing Homelessness Services in Europe.
- Poresky RH, Hendrix C, Mosier JE, Samuelson ML. 1987. The Companion Animal Bonding Scale: Internal Reliability and Construct Validity. *Psychological Reports* **60**:743–746. <https://doi.org/10.2466/pr0.1987.60.3.743>.

- Powell L, Edwards KM, McGreevy P, Bauman A, Podberscek A, Neilly B, Sherrington C, Stamatakis E. 2019. Companion dog acquisition and mental well-being: a community-based three-arm controlled study. *BMC Public Health* **19**:1428. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7770-5>.
- Psí život. (26.04.2024). Facebook.com. (Viděno 26.04.2024). Dostupné z: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064931790722>
- Rew L. 2000. Friends and Pets as Companions: Strategies for Coping With Loneliness Among Homeless Youth. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing* **13**:125–132. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2000.tb00089.x>.
- Rhoades H, Winetrobe H, Rice E. 2015. Pet Ownership Among Homeless Youth: Associations with Mental Health, Service Utilization and Housing Status. *Child Psychiatry & Human Development* **46**:237–244. <https://doi.org/10.1007/s10578-014-0463-5>.
- Rosůlková N, Příbylová BL. (b.r.). Česká zemědělská univerzita v Praze Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů Katedra etologie a zájmových chovů.
- Rullán-Oliver P, Millward L, Berrian AM, O'Quin J. 2022. Association between pet ownership and utilization of public services among people experiencing homelessness in Columbus, Ohio: a cross-sectional survey. *Journal of Social Distress and Homelessness*:1–10. <https://doi.org/10.1080/10530789.2022.2038530>.
- Scanlon L, Hobson-West P, Cobb K, McBride A, Stavisky J. 2021. Homeless People and Their Dogs: Exploring the Nature and Impact of the Human–Companion Animal Bond. *Anthrozoös* **34**:77–92. <https://doi.org/10.1080/08927936.2021.1878683>.
- Scanlon L, Hobson-West P, Cobb K, McBride A, Stavisky J. 2022. Assessment of health and welfare in a small sample of dogs owned by people who are homeless. *Veterinary Record* **190**. <https://doi.org/10.1002/vetr.776>.
- Schanzer B, Dominguez B, Shrout PE, Caton CLM. 2007. Homelessness, Health Status, and Health Care Use. *American Journal of Public Health* **97**:464–469. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2005.076190>.
- Schuck SEB, Emmerson NA, Fine AH, Lakes KD. 2015. Canine-Assisted Therapy for Children With ADHD: Preliminary Findings From The Positive Assertive Cooperative Kids Study. *Journal of Attention Disorders* **19**:125–137. <https://doi.org/10.1177/1087054713502080>.
- Silva K, Lima M, Santos-Magalhães A, Fafiães C, De Sousa L. 2018. Can Dogs Assist Children with Severe Autism Spectrum Disorder in Complying with Challenging Demands? An Exploratory Experiment with a Live and a Robotic Dog. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine* **24**:238–242. <https://doi.org/10.1089/acm.2017.0254>.
- Singer RS, Hart LA, Zasloff RL. 1995. Dilemmas Associated with Rehousing Homeless People Who Have Companion Animals. *Psychological Reports* **77**:851–857. <https://doi.org/10.2466/pr0.1995.77.3.851>.
- Slatter J, Lloyd C, King R. 2012. Homelessness and Companion Animals: More than Just a Pet? *British Journal of Occupational Therapy* **75**:377–383. <https://doi.org/10.4276/030802212X13433105374350>.
- Springer M. 2014. A new look and a new century. *The Journal of the American Dental Association* **145**:16–17. <https://doi.org/10.14219/jada.2013.18>.
- Stahl PW. 2016. Old dogs and new tricks: Recent developments in our understanding of the human–dog relationship: Coppinger, Raymond, and Mark Feinstein. 2015. *How Dogs Work*. Chicago:

- University of Chicago Press. Hare, Brian, and Vanessa Woods. 2013. *The Genius of Dogs: How Dogs Are Smarter than You Think*. New York: Plume.
- Šizlingová P. (b.r.). Bezdomevctví a squatting.
- Taylor H, Williams P, Gray D. 2004. Homelessness and dog ownership: an investigation into animal empathy, attachment, crime, drug use, health and public opinion. *Anthrozoös* **17**:353–368. <https://doi.org/10.2752/089279304785643230>.
- Thompson S, Ferguson K, Bender K, Begun S, Kim Y. 2015. Homeless Emerging Adults. Strana (Arnett JJ, editor). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199795574.013.33>.
- Topál J, Miklósi Á, Csányi V. 1997. Dog-Human Relationship Affects Problem Solving Behavior in the Dog. *Anthrozoös* **10**:214–224. <https://doi.org/10.2752/089279397787000987>.
- Vágnerová M, Csémy L, Marek J. 2013. Bezdomevctví jako alternativní existence mladých lidí. Karolinum Press.
- Van Houtert EAE, Endenburg N, Wijnker JJ, Rodenburg TB, Van Lith HA, Vermetten E. 2019. The Translation and Validation of the Dutch Monash Dog–Owner Relationship Scale (MDORS). *Animals* **9**:249. <https://doi.org/10.3390/ani9050249>.
- Veverková M. (b.r.). ANALÝZA SITUACE BEZDOMOVECTVÍ V PRAZE.
- Vink L, Dijkstra A. 2019. The Psychological Processes Involved in the Development of a High-Quality Relation with one's Dog. *Human-animal interaction bulletin* **2019**:hai.2019.0002. <https://doi.org/10.1079/hai.2019.0002>.
- Walsh F. 2009. Human-Animal Bonds I: The Relational Significance of Companion Animals. *Family Process* **48**:462–480. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2009.01296.x>.
- Wang G et al. 2013. The genomics of selection in dogs and the parallel evolution between dogs and humans. *Nature Communications* **4**:1860. <https://doi.org/10.1038/ncomms2814>.
- Wells DL. 2004. The facilitation of social interactions by domestic dogs. *Anthrozoös* **17**:340–352. <https://doi.org/10.2752/089279304785643203>.
- Wells DL. 2009. The Effects of Animals on Human Health and Well-Being. *Journal of Social Issues* **65**:523–543. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2009.01612.x>.
- Willis CM, Church SM, Guest CM, Cook WA, McCarthy N, Bransbury AJ, Church MRT, Church JCT. 2004. Olfactory detection of human bladder cancer by dogs: proof of principle study. *BMJ* **329**:712. <https://doi.org/10.1136/bmj.329.7468.712>.
- Zasloff RL, Kidd AH. 1994. Loneliness and Pet Ownership among Single Women. *Psychological Reports* **75**:747–752. <https://doi.org/10.2466/pr0.1994.75.2.747>.
- Zeder MA. 2015. Core questions in domestication research. *Proceedings of the National Academy of Sciences* **112**:3191–3198. <https://doi.org/10.1073/pnas.1501711112>

8 Samostatné přílohy

8.1 Příloha A – Originální dotazník Monash Dog–Owner Relationship Scale

MONASH DOG OWNER RELATIONSHIP SCALE

Information about you:

AGE (in years)

18-25 26-35 36-45 46-55 56-65 66-75 76+

GENDER: male female

Number of people living in household: _____

Are these people (please tick more than one if appropriate):

Unrelated Parent Partner/Spouse Other family member Children

If you own more than one dog, please choose just one of your dogs to answer this questionnaire about. Respond to the following questions only about the dog you will be answering the rest of questionnaire about:

BREED: _____

SEX: male (entire) male (desexed) female (entire) female (desexed)

AGE: ____ years ____ months

Where did you obtain your dog?

Breeder Pet Shop Animal Shelter Friend/Relative Other_____

How old was your dog when you got him/her? _____

Are you the sole owner of this dog? yes no

If no, how many people share the dog's ownership: ____ people

Are you primarily responsible for the care of the dog? yes no
shared equally

Do you currently own pets other than the dog you are answering about?

Type of animal: _____ Type of animal: _____

Age: _____ Age: _____

Type of animal: _____ Type of animal: _____

Age: _____ Age: _____

Type of animal: _____ Type of animal: _____

Age: _____ Age: _____

Type of animal: _____ Type of animal: _____

Age: _____ Age: _____

Please read each of the following statements and mark one box that best applies to you at the present time.

1. How hard is it to look after your dog?
 Very hard Hard Neither hard nor easy Easy Very easy

2. My dog gives me a reason to get up in the morning.
 Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

3. There are major aspects of owning a dog I don't like.
 Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

4. How often do you kiss your dog?
 At least once a day Once every few days Once a week Once a month Never

5. I wish my dog and I never had to be apart.
 Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

6. My dog makes too much mess.
 Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

7. How often do you play games with your dog?
 At least once a day Once every few days Once a week Once a month Never

8. It bothers me that my dog stops me doing things I enjoyed doing before I owned it.
 Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

9. How often do you take your dog to visit people?
 Once a week Once a fortnight Once a month A couple of times a year Never

10. It is annoying that I sometimes have to change my plans because of my dog.
 Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

11. My dog costs too much money.
 Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

12. How often do you buy your dog presents?
 Once a week Once a fortnight Once a month A couple of times a year Never

13. My dog is constantly attentive to me.
 Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

14. How often do you give your dog food treats?
 At least once a day Once every few days Once a week Once a month Never

15. How often do you tell your dog things you don't tell anyone else?
 Once a day Once a week Once a month Once a year Never

16. How often do you feel that looking after your dog is a chore?
 Once a day Once a week Once a month Once a year Never

17. How often do you take your dog in the car?
 At least once a day Once every few days Once a week Once a month Never

18. How often does your dog stop you doing things you want to?
 Once a day Once a week Once a month Once a year Never

19. I would like to have my dog near me all the time.

Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

20. How often do you groom your dog?

At least once a day Once every few days Once a week Once a month Never

21. If everyone else left me my dog would still be there for me.

Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

22. How often do you feel that having a dog is more trouble than it is worth?

Once a day Once a week Once a month Once a year Never

23. My dog helps me get through tough times.

Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

24. How often do you hug your dog?

At least once a day Once every few days Once a week Once a month Never

25. My dog provides me with constant companionship.

Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

26. How often do you have your dog with you while relaxing, ie watching TV?

At least once a day Once every few days Once a week Once a month Never

27. My dog is there whenever I need to be comforted.

Strongly agree Agree Neither agree nor disagree Disagree Strongly disagree

28. How traumatic do you think it will be for you when your dog dies?

Very traumatic Traumatic Neither traumatic nor untraumatic Untraumatic Very untraumatic

8.2 Příloha B – Přeložený a upravený dotazník

DOTAZNÍK HODNOTÍCÍ VZTAH MEZI ČLOVĚKEM A PSEM

INFORMACE O VÁS:

TRVALÉ BYDLIŠĚ:

MÁM | NEMÁM

VĚK (ROKY):

18-25 | 26-35 | 36-45 | 46-55 | 56-65 | 66-75 | 76+

POHLAVÍ:

muž | žena

POČET OSOB V DOMÁCTNOSTI:

1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | více než 6

Tyto osoby jsou (zakroužkujte i více možností)

Bez příbuzenského vztahu | rodiče | partner/partnerka, manžel/manželka
 jiní příbuzní | děti

Pokud vlastníte více než jednoho psa, prosím vyberte si jen jednoho na zodpovězení těchto otázek. Odpovězte na následující otázky, které se týkají psa, kterého jste si vybrali.

RASA:

POHLAVÍ: pes (nekastrovaný) | pes (kastrovaný) | fena (nekastrovaná) | fena (kastrovaná)

VĚK:rok |měsíc

ODKUD MÁTE SVÉHO PSA?

chovatel | zverimex | útulek | od kamaráda/ky-příbuzné/ho | jiné.....

JAK STARÝ BYL VÁŠ PES KDYŽ JSTE SI HO POŘÍDIL/A?.....

JSTE JEDINÝ MAJITEL/MAJITELKA TOHOTO PSA? ano | ne

-POKUD NE, KOLIK LIDÍ JE MAJITELEM PSA?.....

JSTE HLAVNĚ VY ZODPOVĚDNÝ/Á ZA PÉČI O VAŠEHO PSA? ano | ne | je to
rovnoměrně rozděleno

**VLASTNÍTE MOMENTÁLNĚ JINÉ ZVÍŘE NĚŽLI PSA O KTERÉM VYPLŇUJETE TENTO
DOTAZNÍK?**

Druh zvířete.....

Věk.....

Druh zvířete.....

Věk.....

Přečtěte si následující otázky a zaškrtněte odpověď, která je pravdivá v reálném čase.

1. Jak moc je pro vás náročná péče o vašeho psa?
 Hodně náročná náročná ani náročná ani nenáročná nenáročná zcela nenáročná
2. Můj pes mi dává důvod každé ráno vstát.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
3. Nemám rád/a některé aspekty související s vlastnictvím psa.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
4. Jak často dáváte pusu svému psovi?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
5. Přál/a bych si, abychom s mým psem nikdy nebyli rozdělení.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 zcela nesouhlasím
6. Můj pes dělá nepořádek.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
7. Jak často si hrajete se svým psem?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
8. Obtěžuje mě, že nemohu dělat věci, které jsem mohl/a dělat před pořízením psa.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
9. Jak často berete svého psa s sebou na návštěvu?
 Jednou týdně jednou za 14 dní jednou za měsíc párkrát za rok nikdy
10. Vadí mi, že kvůli svému psovi musím občas změnit plány.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
11. Můj pes mě stojí hodně peněz.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
12. Jak často kupujete svému psovi dárky?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
13. Můj pes mi vždy věnuje pozornost.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
14. Jak často dáváte svému psovi pamlsky?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy

15. Jak často svému psovi říkáte věci, které neříkáte nikomu jinému?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
16. Jak často se vám zdá, že starání se o vašeho psa náročné?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
17. Jak často berete s sebou svého psa do dopravních prostředků (auto/autobus/tramvaj/metro/vlak)?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
18. Jak často kvůli svému psovi nemůžete dělat věci, které chcete?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
19. Chtěl/a bych mít svého psa u sebe co nejvíce.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
20. Jak často kartáčujete/pečujete o svého psa?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
21. I když by mě všichni opustili, můj pes by tu pro mě stále byl.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
22. Jak často máte pocit, že vlastnit psa je více starosti než radosti?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
23. Díky svému psovi zvládám lépe těžká období.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
24. Jak často objímáte svého psa?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
25. Můj pes mi dělá stále společnost.
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
26. Jak často spolu se svým psem trávíte volný čas (odpočinek)?
 Alespoň jednou denně jednou za pár dní jednou ta týden jednou za měsíc nikdy
27. Můj pes mě dokáže vždy uklidnit (utěšit).
 Zcela souhlasím souhlasím ani souhlasím ani nesouhlasím nesouhlasím
 Zcela nesouhlasím
28. Jak traumatické pro vás bude, až váš pes zemře?
 Hodně traumatické traumatické ani traumatické ani netraumatické netraumatické
 vůbec netraumatické
-

9 Seznam použitých zkratk

ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorder
ASD	Autistic Spectrum Disorder
CORS	Cat-owner relationship scale
ČSÚ	Český statistický úřad
DAQ	Dog Attachment Questionnaire
ETHOS	European Typology of Homelessness and Housing Exclusion
FEANTSA	Evropská federace národních organizací pracujících s lidmi bez domova
HAI	Human-Animal Interaction
HEARTH	Homeless Emergency Assistance and Rapid Transition to Housing
MDORS	Monash Dog-Owner Relationship Scale
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
PALS	The Pet Attachment and Life Impact Scale
PTSD	Posttraumatic Stress Disorder

10 Seznam použitých obrázků a tabulek

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Iglou přístřešek (Iglou CZ, facebook.com)17

Obrázek 2 - Řada majitelů psů bez domova čekající na veterinární ošetření (Psi život, facebook.com).....25

Seznam tabulek

Tab. 1: Typologie ETHOS (koncepční kategorie, operační kategorie, životní situace)..... 14

Tab. 2: Seznam článků porovnávaných ve studii: „Vlastnictví domácích mazlíčků a bezdomovectví: průzkum rozsahu“ 18

Tab. 3: Výsledky dotazníku MDORS.....27

Tab. 4: Doplnková tabulka relativní míry odpovědí v procentech (%)28